

Modul 3 (Teorie)

Socrates Comenius 2.1

Modul

Globalizace a internacionalizace

Autoři: Murat Ali DULUPÇU a Onur DEMİREL, Isparta
E-Mail: dulupcu@iibf.sdu.edu.tr, onurdemirel@yahoo.com
Překlad: Mgr. Petr Hartmann

OBSAH

1. Definice globalizace.....	4
1.1. Chápání termínu globalizace; Pohled za oponu	4
1.1.1. Historické okolnosti.....	5
1.1.2. Vývojové etapy.....	6
1.1.3. Rostoucí obchod jako hlavní činitel změn.....	7
1.1.4. Mezinárodní společnosti jako přenašeč změn: Teorie nadnárodní společnosti (MNC) a přímých zahraničních investic (FDI)	7
1.1.4.1. Teorie nadnárodní společnosti (MNC)	8
1.1.4.1.1. Teorie lokace.....	8
1.1.4.1.2. Teorie internacionalizace	8
1.1.4.2. Teorie přímých zahraničních investic (FDI).....	8
1.1.4.2.1. Teorie životního cyklu produktu	9
1.1.4.2.2. Teorie internacionalizace	10
1.1.4.2.3. Paradigma OLI (Eklektické paradigma).....	10
1.1.4.2.4. Ostatní teorie.....	10
1.2. Ruby a líce globalizace.....	11
1.2.1. Zkracování vzdáleností.....	12
1.2.2. Zánik národního státu	12
1.2.3. Hegemonie výzkumu a vývoje	13
1.2.4. Kulturní eroze.....	14
1.2.5. Glokalizace	15
2. Dopady globalizace.....	15
2.1. Viditelné dopady	15
2.1.1. Informační technologie a přelévání technologií	15
2.1.2. Hypermobilita pracovní síly a její globální distribuce.....	16
2.2. Nepostřehnutelné dopady	17
2.2.1. Ekonomické problémy.....	18
2.2.1.1. Důchody, rozdělení důchodů a chudoba	18
2.2.1.2. Kapitál, finance, přímé zahraniční investice a nadnárodní společnosti.....	19
2.2.1.3. Výroba a konkurence.....	20
2.2.1.4. Globalizace znalostí.....	21
2.2.2. Ekologické problémy.....	22
2.2.3. Sociální problémy.....	23
3. Diskuse o globalizaci	24
3.1. Zastánci globalizace - neoliberální pohled	24
3.2. Oponenti globalizace - antiglobalizační hnutí	25
4. Teorie mezinárodního obchodu.....	27
4.1. Smith a Ricardo - klasický pohled.....	27
4.2. Neoklasické teorie obchodu	28
4.3. Alternativní teorie	29
4.4. Nové teorie	30
5. Regulování internacionalizace a globalizace	31
5.1. Mezinárodní organizace	31
5.1.1. Mezinárodní měnový fond (IMF).....	31
5.1.2. Světová banka (WB).....	32
5.1.3. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).....	33
5.1.4. Světová obchodní organizace (WTO).....	33
5.1.5. Organizace spojených národů (UN)	34
5.2. Mezinárodní integrační seskupení.....	34
5.2.1. Evropská unie (EU)	34
5.2.2. Asijsko – pacifická ekonomická spolupráce (APEC).....	35
5.2.3. Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA)	35
5.2.4. Evropské sdružení volného obchodu (EFTA).....	35
5.2.5. Ostatní integrační seskupení	36
6. Budoucnost: Quo Vadis?.....	36

ZKRATKY

AFTA	: Zóna volného obchodu zemí ASEAN
APEC	: Asijsko-pacifická ekonomická spolupráce
CEFTA.....	: Středoevropská dohoda o volném obchodu
CIS	: Společenství nezávislých států
CSCE	: Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
CW	: Corp Watch
EEA.....	: Evropský hospodářský prostor
EFTA	: Evropské sdružení volného obchodu
EU	: Evropská unie
FDI.....	: Přímé zahraniční investice
FE.....	: Přátelé země
GATT.....	: Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GDP	: Hrubý domácí produkt
IBRD.....	: Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj
ICT	: Informační a komunikační technologie
IDA	: Asociace pro mezinárodní rozvoj
IFG.....	: Mezinárodní fórum o globalizaci
IMF	: Mezinárodní měnový fond
MNC	: Nadnárodní společnost
NAFTA	: Severoamerická dohoda o volném obchodu
NATO	: Organizace severoatlantické smlouvy
OECD.....	: Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OEEC.....	: Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
OSCE	: Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
PGA	: Lidová globální akce
R&D.....	: Výzkum a vývoj
TFP.....	: Ukazatel celkové produktivity
UN.....	: Organizace spojených národů
USA	: Spojené státy americké
SSSR.....	: Svaz sovětských socialistických republik
WB.....	: Světová banka
WEF	: Světové ekonomické fórum
WSF	: Světové sociální fórum
WTO	: Světová obchodní organizace

1. Definice globalizace

„Globalizace“ je jeden z běžně používaných termínů, který mají ve svém slovníku podnikatelé, obchodníci i politici. Jeho význam a podstata však nejsou ustáleny. Základem slova globalizace je „globální“. Toto slovo může mít v různých jazycích rozdílné významy. Nicméně, neobvykleji toto slovo označuje trojrozměrné geometrické těleso. Podle slovníku Meydan Larousse termín globální znamená „celkově pojatý“. Toto je význam přisuzovaný slovu „globální“ západními jazyky. Kromě toho tento termín označuje „homogenitu“ ve francouzštině. Proto termín označuje obojí „celkovost“ i „homogenitu“.

Kdy a v jakém významu byl termín globalizace prvně použit není zcela jednoznačné.. Přestože současný význam slova pochází již ze 17. století, tvoří základ termínu „globální vesnice“, který použil kanadský profesor sociologie Marshall McLuhanem v knize „Výzkumy komunikace“ v roce 1960. Podle jiných tvrzení byl termín globalizace poprvé použit v osmdesátých letech dvacátého století na prestižních amerických univerzitách (Harvard, Stanford a Columbia) a zde byl také déle popularizován. Dále se tvrdí, že první formulace a předpovědi globalizace byly popsány americkým podnikatelem-ministrem Charlesem Taze Russellem pomocí termínu „korporativní giganti“.

Knihy Ronalda Robertsona s názvem „Globalizace“ dala pojmu teoretický obsah. Termín, který nebyl užíván v osmdesátých letech, dokonce ani v akademickém prostředí, začal být hojněji užíván jako klíč k vysvětlení teorií zabývajících se sociálními změnami let devadesátých.

Americký institut obrany definuje globalizaci jako „rychlé a plynulé přeshraniční přelévání zboží, služeb, kapitálu (nebo peněz), technologií, myšlenek, informací, kultur a národů“. S ohledem na tuto definici zjišťujeme, že v procesu globalizace dochází k bezprecedentní ekonomické integraci, rovněž tak k reformě informačního systému, a trhy, korporace, organizace a výkon moci se internacionalizují ve větší míře.

Ze samotné definice se dovídáme, že termín globalizace zastřešuje mnoho různých koncepcí. Nelze ho tedy použít pouze k označení ekonomických nebo politických procesů nebo celosvětového objemu produkce nebo kapitálových toků. Globalizace pokrývá proces, který obsahuje všechny dříve zmíněné dimenze.

Proto může mít termín globalizace pro různé lidi různý význam. Může být odlišně interpretován s ohledem na své různé dimenze, jako např. čas a místo, své rozměry, řetěz příčin a následků a své perspektivy. Existují akademické studie o způsobu používání tohoto pojmu. V jedné z nich se navrhuje diferencované použití pojmu s ohledem na vědeckou disciplínu.

Globalizaci, jejíž praktické dopady jsou rozsáhlé, komplexní a protikladné, se tato studie pokouší analyzovat především z ekonomických hledisek s ohledem na kulturní, sociální, politické a historické charakteristiky.

Záměrem studie je pomoci mladým lidem, kteří jsou nuceni interpretovat globalizaci, aby pracovali na svých kariérách a připravili se na pracovní život. Tato povinnost nutně vede mladé lidi k uvažování o globalizaci a internacionalizaci jako o něčem, co bude utvářet jejich budoucnost. Zatímco ekonomický, sociální a politický vývoj v různých zemích snadno ovlivňuje firmy, národní ekonomiky a politická opatření, nabídka pracovních míst už dávno překročila hranice.

1.1. Chápání globalizace; pohled za oponu

Dnes se práce a kapitál přelévají mezi zeměmi a korporacemi v nebyvalém množství nebyvalým tempem. Protože se kapitál přelévá, aktivity v oblasti výroby a služeb, komerční a technologický vývoj získávají mezinárodní charakter. Miliardy dolarů mohou být převedeny

jedním jediným „kliknutím“. V tomto rámci se rozměry a pole působnosti konkurence, s níž jsou podniky konfrontovány, nevyhnutelně mění, podniky se stávají mezinárodními, aktivity v oblasti výroby a služeb, stejně tak mezinárodní horizontální integrace, rostou. Nadnárodní společnosti (viz dále MNC) a přímé zahraniční investice se zefektivňují v rámci národních ekonomik. Hranice mezi národními státy se stírají nebo alespoň ztrácejí svou dřívější rigiditu a svět se řídí do ekonomické, politické a kulturní integrity.

Tento proces naděje a transformace má své historické kořeny a může být zpětně vystopován až do prvních období lidské existence. Na druhé straně převažuje všeobecná víra, že proces globalizace akceleroval po specifických vývojových událostech, a tudíž můžeme celý proces globalizace rozdělit do etap s ohledem na ně. Jako výsledek zmiňovaných událostí a vývojových etap narůstá objem světového obchodu a tento nárůst má ekonomický, sociální, politický a kulturní dopad. Pokud ekonomické aktivity působí na kultury, kultury mohou občas formovat ekonomické aktivity. Kromě toho přelévání MNC a přímých zahraničních investic (viz dále FDI) vyvstane, když je obchod nedostatečný nebo neefektivní. Tato změna nejdříve zasáhne globální ekonomiku a potom celý systém lidských hodnot a způsobuje to, že se objevují nové struktury jako výsledek nových formací.

1.1.1. Historické okolnosti

Jedna z nejoblíbenějších současných koncepcí tvrdí, že globalizace není ve skutečnosti produktem 20. století. Obchod má mezinárodní charakter už od dob, kdy neandrtálský člověk obchodoval s pazourkem, a globalizace jako taková je předmětem studia historie už od prvních staletí. Existovala už dobách, kdy Hedvábná stezka začínala v Číně a dosahovala hranic Perské říše a rozšiřovala se až k hranicím Římské říše, rovněž tak v dobách Římské říše, Perské říše a čínských dynastií. Dalším příkladem je Zlatý věk islámu. Raná globální ekonomika vytvořená muslimskými kupci a objeviteli, která skončila rozsáhlou globalizací obilí, podnikání, znalostí a technologií ve Starém světě, a období Mongolské říše, kdy bylo dosaženo větší integrace podél Hedvábné stezky. Když pak v 16. a 17. století Španělé a Portugalci, poté co dosáhli Indie, získali přístup prakticky do všech částí světa, globální integrace pokračovala skrze zvětšování evropského trhu. Římská a otomanská říše vytvořily konzistentní „světový systém“ odpovídající jejich hegemonii v jimi „objeveném“ světě a Pax Romana i Pax Otomana vytvořily příklady globalizace, která „zasahuje svět a ovlivňuje jeho vývoj“. K tomu se pak v 19. století přidává Pax Britannica známý jako světový pořádek vytvořený Británií. Rozvoj mechanizace v období průmyslové revoluce akceleroval globalizační proces. Dvě významné světové války a následné soupeření mezi Spojenými státy americkými (viz dále USA) a Svazem sovětských socialistických republik (viz dále SSSR) přivedly lidstvo do velmi nebezpečné situace. Následně se objevily první náznaky toho, že místo „síly“ je třeba používat „normy“, aby se zmírnilo napětí mezi oběma bloky.

Idea uskutečnění Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (viz dále CSCE) působila jako iniciátor vzniku podobných norem. Přijetím helsinského Závěrečného aktu, který byl prvním krokem konference a který odstartoval druhou vlnu globalizace, bylo mezi oběma bloky dosaženo všeobecné shody v otázkách bezpečnosti, ekonomiky, energie a humanity. Následně došlo k vrcholným schůzkám v Bělehradě (1977–78), Madridu (1980–83), Vídni (1986–89) a Paříži (1990). K tomuto základu přibyly ještě výsledky vrcholné schůzky v Kodani (1990), Moskevské schůzky o humanitárních otázkách (1991), Pražsko-vídeňské schůzky (1992) a setkání v Helsinkách. Závěrečný významný příspěvek k budování snesitelného světa byl učiněn na začátku 21. století, kdy byla přijata rámcová pravidla o „demokracii a lidských právech“ s uplatňováním „plného respektu k lidským právům“ jako výsledek vrcholných schůzek Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE) konaných v Lisabonu (1996) a Istanbulu (1999).

V SSSR byly za Gorbačova v roce 1985 akceptovány reformy období „perestrojky“, což v praxi znamenalo restrukturalizaci plánované ekonomiky za účelem jejího modifikování. Byla

dosažena částečná demokratizace v oblasti podnikání. Proces byl zaměřen na snížení korupce ve veřejném sektoru pomocí otevřenosti a transparentnosti.

Tyto okolnosti zapomenuté mezi zaprášenými stránkami historie ve skutečnosti vytvořily infrastrukturu současných obrovských změn.

1.1.2. Vývojové etapy

Postupná globalizace může být rozdělena na mnoho vývojových etap ohraničených kolonizací, obchodem s otroky, církevními stavbami v zahraničí, vynálezy v oblasti velkokapacitní dopravy, industrializací, stavbou dálnic spojujících provincie a země, elektrickou a elektronickou infrastrukturou. Na druhé straně Robertson tvrdí, že globalizace, která je vlastní dnešku, je ve skutečnosti procesem, který začal před příchodem moderní doby a kapitalismu. Robertson rozděluje tento proces na pět částí. Prohlašuje, že poslední vývojová etapa, která začala v roce 1960, je plná nejasností.

Všeobecně akceptovaná periodizace rozděluje proces globalizace do tří etap.

Tabulka č. 1: Vývojové etapy globalizace

Etapy	První etapa 1490	Druhá etapa 1890	Třetí etapa 1990
Impulz	Rozvoj mořeplavby	Industrializace a její potřeby	Nadnárodní společnosti (70. léta), komunikační reforma (80. léta), vymizení konkurence pro Západ (90. léta).
Průběh	Zisk a potom vojenská okupace	Evangelizátoři, potom objevitelé a nakonec okupace	Kulturně-ideologický účinek, proto spontánní účinek na celou zemi
Prostředek	Dostat křesťanství k pohanům	Břemeno bílého muže, humánní mise, rasistické teorie	Nejvyšší stupeň civilizace, vláda mezinárodní komunity, "neviditelná ruka" trhu, globalizace = zainteresování všech
Politická struktura	<i>Impéria a kolonizace</i>	<i>Národní státy</i>	<i>Regionální a ekonomická integrace</i>
Výsledek	<i>Kolonialismus</i>	<i>Imperialismus</i>	<i>Globalizace</i>

Zdroj: Yaman, 2001.

První etapa (1490): Začala zámořskými objevy západních zemí. Po nich následovalo vytvoření koloniálních impérií.

Druhá etapa (1890): Druhé rozšíření Západu začalo v roce 1870 a bylo institucionalizováno v 90. letech 19. století. Technologie používané po průmyslové revoluci zplodily nerovnováhu mezi Západem a zbytkem světa. Tento rozdíl byl výsledkem sešikování západních zemí na trzích zemí, v nichž průmyslová revoluce neproběhla, vykořisťování zdrojů těchto zemí. Začal nemilosrdný konkurenční boj, který omezil míru zisku. Tato konkurence převažovala na firemní úrovni, dokud byla hojnost půdy a surovin, ale později, kdy volná půda začala být vzácná, dorostla na národní úroveň. Výsledkem rostoucí konkurence byly konflikty a první světová válka.

Svět se v mnoha ohledech změnil po první a druhé světové válce. Téměř všechny obvyklé symetrie se zhroutily a ve světě se začal formovat nový pořádek. Prvními zhroutenými a změněnými symetriemi byly ty, které představovaly dřívější ekonomické síly a politické instituce spojené s těmito silami. Kolonie rozptýlené po světě, které byly zdrojem síly monarchií a impérií, jedna za druhou vyhlášovaly nezávislost a opouštěly koloniální systém. Když se politické a ekonomické symetrie změnily, sociální a kulturní symetrie zmizely; prázdná místa pak byla zaplněna novými symetriemi. Jednou z nich byly USA a druhou SSSR. Proto vznikl bipolární svět se dvěma bloky. Ale během druhé světové války se objevily velké změny. Když byl zničen zbytek Evropy, americký průmysl zaznamenal značný růst.

Třetí etapa (1990): V posledních dvou etapách došlo k nárůstu nestability. Narostl počet nezávislých států, narostly a akcelerovaly rovněž konflikty. V rozvojových zemích dosáhl svého vrcholu počet konfliktů identity.

Národní trhy západních zemí byly nedostatečné; trhy požadovaly expanzi, aby pak mohly pojmout celý svět. V tomto procesu nestáli proti Západu žádní konkurenti podobní těm z

předchozích etap, protože třetí etapa sama o sobě byla faktorem, který vyvolal rozpad sovětského bloku. Výsledkem tohoto rozpadu bylo to, že Západ byl ponechán sám sobě v procesu dobývání světa. Třetí etapa byla významnější, rozsáhlejší a rychlejší než předchozí dvě. Hegemonie nadnárodních společností ve světové ekonomice začala v 70. letech, komunikační revoluce vytvořená na bázi technologických vynálezů Západu (jako např. optický kabel, komunikační satelity, počítače, internet) začala v 80. letech a vymizení rovnováhy sil na základě rozpadu SSSR a přeměna Evropy v jediné ohnisko síly v 90. letech. Globalizace se tudíž stala procesem, který nelze zvrátit.

1.1.3. Rostoucí obchod jako hlavní činitel změn

Celkový objem světového obchodu, který činil 380 miliard USD v roce 1950, dosáhl v roce 2005 objemu 21,2 trilionů USD. Mezi příčinami tak velkého nárůstu světového obchodu můžeme uvést snížení cel, obchodní dohody mezi zeměmi a regiony, regionální integraci, celkový rozvoj a snížení cen technologií v oblasti komunikací a dopravy, masovou produkci a produkci „just-in-time“ a standardizaci obchodovatelného zboží. Také však sblížení lidských potřeb a tvorbu nových potřeb pro lidstvo, což může být označováno jako „nový světový pořádek“ nebo „reaganomika“.

Tabulka č. 2: Objem obchodu se zbožím

Miliardy USD		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celosvětově	Export	5,163.5	5,401.3	5,589.2	5,498.9	5,709.5	6,452.5	6,185.6	6,485.7	7,578.3	9,203.1	10,431.2
	Import	5,283.9	5,545.1	5,738.1	5,681.4	5,919.6	6,724.0	6,481.1	6,739.8	7,856.6	9,555.6	10,783.4
Německo	Export	523.5	524.6	512.9	543.8	543.5	551.8	571.6	615.8	751.6	909.9	969.9
	Import	463.9	459.1	445.7	471.5	474.0	497.2	486.1	490.3	604.6	715.7	773.8
Česká Republika	Export	21.3	22.2	22.4	25.9	26.6	29.1	33.3	38.5	48.7	69.0	78.2
	Import	25.1	27.8	27.1	28.3	28.5	32.0	36.3	40.7	51.7	70.0	76.7
Litva	Export	2.7	3.4	3.9	3.7	3.0	3.8	4.6	5.5	7.2	9.3	11.8
	Import	3.7	4.6	5.6	5.8	4.8	5.5	6.4	7.7	9.8	12.4	15.5
Turecko	Export	21.6	23.2	26.3	27.0	26.6	27.8	31.3	36.1	47.3	63.2	73.4
	Import	35.7	43.6	48.6	45.9	40.7	54.5	41.4	51.6	69.3	97.5	116.6
USA	Export	584.7	625.1	689.2	682.1	695.8	781.9	729.1	693.1	724.8	818.8	904.4
	Import	770.9	822.0	899.0	944.4	1,059.4	1,259.3	1,179.2	1,200.2	1,303.1	1,525.5	1,732.3

Zdroj: Světová obchodní organizace, 2006, str. 199–202.

Zatímco celosvětový nárůst obchodu umožňuje spotřebu domácího zboží a služeb také v zahraničí, způsobuje prolínání spotřebních vzorců, kultury, společenského života a průměrné délky života domácí země s celým světem. Společným jmenovatelem v tomto procesu je fakt, že přestože země dosahují určitých exportních výsledků, jejich působení na světovou ekonomiku se liší v závislosti na proměnách jejich podílu v celkovém objemu exportu. Zkoumáme-li celosvětové údaje o exportu, zjišťujeme přetrvávající dominanci USA s výjimkou let 2004 a 2005. Není tedy náhodné, že proces globalizace, v němž narůstá objem obchodu, dostává své pojmenování ve stejné době jako amerikanizace.

Porovnáme-li poměr mezi objemem světového obchodu a příjmy v letech 1999 (46,63 %) a 2005 (53,84 %), zdá se, že dokonce i v průběhu tohoto krátkého období světový obchod narůstal více než světové příjmy, což potvrzuje důležitost mezinárodního obchodu a globalizace. Narůstající proporce obchodu zvyšují jeho dopady na svět a napomáhají vytváření pozitivních či negativních názorů na samotný problém.

1.1.4. Nadnárodní společnosti jako přenašeč změn – teorie nadnárodní společnosti (MNC) a přímých zahraničních investic (FDI)

Nadnárodní společnosti jsou firmy, které přímo investují a produkuje přidanou hodnotu ve víc než jedné zemi a mají tento proces pod kontrolou. Tyto společnosti mohou preferovat produkci přímo na místě prodeje namísto produkce v mateřské zemi a exportu výrobku.

Analyzujeme-li tuto preferenci z hlediska dané země nebo z hlediska investičních zdrojů a nikoli čistě z firemního hlediska, narážíme na problematiku FDI.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (viz dále OECD) a Mezinárodní měnový fond (viz dále IMF) dospěly ke všeobecné definici FDI ve svých společných studiích. Podle ní FDI znamená mezinárodní investici v cizí zemi, kterou uskuteční firma se sídlem v určitém ekonomickém prostředí se záměrem vytvořit dlouhodobý obchodní vztah.

1.1.4.1. Teorie nadnárodní společnosti (MNC)

Nadnárodní společnost se stala konceptem, o němž uvažuje celý obchodní svět. První tzv. nadnárodní společností byla Holandsko – východoindická společnost v 17. století. Tato společnost jako první rozdělovala rizika (neboť mezinárodní obchod má značná rizika) a umožňovala zcela kolektivní vlastnictví pomocí emitování akcií, což je hlavním impulzem globalizace.

Moderní nadnárodní společnosti byly později (v 19. století) zformovány především v Evropě, obzvláště v Belgii (Cockeril), Německu (Bayer), Švýcarsku (Nestle), Francii (Michelin) a Velké Británii (Lever). Uplatnily FDI strategii, aby tak překonaly exportní obtíže vyplývající z celních předpisů. Cílem nadnárodních společností je získat kapitál tam, kde je nejlevněji, a produkovat tam, kde je nejvyšší míra návratnosti investic.

Počet nadnárodních společností v dnešním světě a jejich výkonnost rostou paralelně s procesem globalizace. V roce 2000 existovalo v celém světě více než 37.000 takových společností. Počet poboček nebo zastoupení nadnárodních společností v různých zemích dosáhl 450.000. V důsledku toho se objevují teorie nadnárodní společnosti. Nejvýznamnějšími z nich jsou teorie lokace a teorie internacionalizace.

1.1.4.1.1. Teorie lokace

Podle této teorie je lokace produkce určována zdroji. Rozhodujícím faktorem pro lokační rozhodnutí jsou náklady na dopravu a obchodní bariéry. Jsou-li náklady na dopravu vysoké, produkce je umístěna do země, na jejíž trh výrobek směřuje. Jiným důvodem pro takovou relokaci jsou vysoká cla uplatňovaná v řadě hostitelských zemí.

1.1.4.1.2. Teorie internacionalizace

Při vysvětlování výhodnosti internacionalizace nadnárodních společností je zdůrazňována důležitost transferu technologií. Transfer technologií naráží na některé potíže. Pro potenciálního kupce je obtížné odhadnout skutečnou hodnotu znalostí. Ty nemohou být zabaleny a prodávány tradičním způsobem. Je také obtížné chránit práva duševního vlastnictví. Proto je pro nadnárodní společnosti zřízení nového podniku v cizí zemi ziskovější než prodej technologie jiné firmě.

Druhý přístup dále posiluje vertikální integraci. Na příklad, za předpokladu, že obě společnosti jsou monopoly, cena vstupu použitého první společností a produkováného druhou bude logicky první společností snižována a druhou zvyšována. Tudíž bude existovat nesoulad mezi oběma společnostmi. Mimo to se mohou objevit problémy s koordinací kvůli nesouladu mezi nabídkou a poptávkou obou společností. Cenová nestabilita znamená vysokou míru rizika pro obě společnosti. V případě vertikální integrace obou společností problémy zmizí nebo bude dopad zmírněn.

1.1.4.2. Teorie přímých zahraničních investic (FDI)

Přímé zahraniční investice začaly být analyzovány, protože částečně nahrazují a zastupují trh, a to vzhledem ke svému dopadu na mateřskou i cizí země. Tyto analýzy vycházejí z teorií, které lze kategorizovat s ohledem na jejich zaměření, ekonomickou teorii a předpokládané dopady.

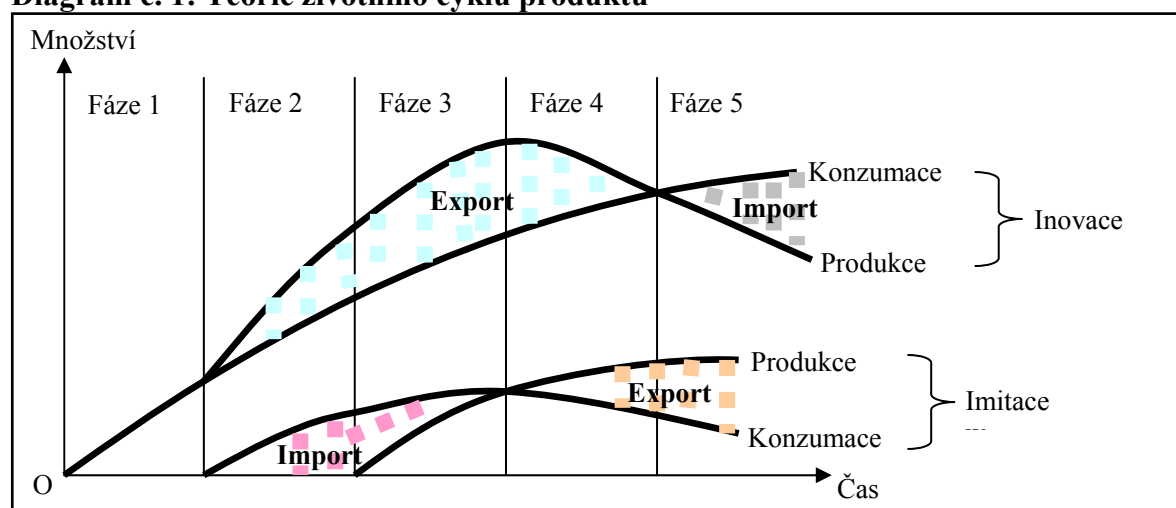
Do hlavního proudu teorií FDI, týkajících se nedokonalé soutěže, patří teorie životního cyklu produktu, teorie internacionalizace a ekletické paradigma. Vedle těchto hlavních teorií existují pomocné teorie.

Přestože žádná z těchto teorií dostatečně nevysvětluje veškeré přelévání FDI, každá z nich významným způsobem přispívá k vysvětlení tohoto jevu.

1.1.4.2.1. Teorie životního cyklu produktu

Teorie vysvětluje mezinárodní produkci, což neoklasická tržní teorie nečiní. V rámci ekonomické literatury se teorie stává známou po opublikování Vernonovy práce „Mezinárodní investice a mezinárodní obchod v produkčním cyklu“ (International Investment and International Trade in the Product Cycle, 1966).

Diagram č. 1: Teorie životního cyklu produktu

Zdroj: [Převzato z <http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/img/productlifecycle.gif>, (zpřístupněno 04.02.2008).]

Podle teorie se inovace objeví na nenasycených trzích, kde příjem per capita a kupní síla jsou vysoké vzhledem k prodeji drahých výrobků obsahujících inovace, a tudíž náklady na výzkum a vývoj jsou nižší. Navíc, na takových trzích probíhá komunikace mezi výrobcem a konzumenty na vyspělé úrovni. Tudíž trhy, na nichž není tlak na zpětnou vazbu, jsou od samého počátku vhodné k umístění produkce.

Poté, co začne být výrobek produkován na takovém trhu, roste po něm poptávka a produkt je standardizován. Narůstající standardizace nezastaví proces diferenciací výroby, naopak narůstající konkurence tlačí na specializaci (např. přesun od výroby unifikovaných radiopřijímačů k produkci stolních radiopřijímačů, autorádií a mobilních radiopřijímačů).

Rostoucí produkce ovlivňuje výběr míst vhodných k jejímu umístění. Se standardizací produktu je současně standardizována také samotná výroba a potřeba elasticity klesá, zatímco produkční náklady se stávají důležitými. Narůstající důležitost nákladů vyvolává otázku, zda přesunovat produkci do nízkonákladových oblastí, nebo ne. Tato volba je realizována na základě porovnání nákladů v hostitelské a mateřské zemi společně s náklady na dopravu do hostitelské země. Následně se pak produkce přesouvá z vysokonákladové mateřské země do relativně nízkonákladové rozvojové země.

Zpočátku mateřská země produkuje a uplatňuje produkt na trhu pouze v domácím měřítku, poté začíná výrobek exportovat a nakonec přesouvá produkci do jiných zemí.

Přestože teorie výrobního cyklu znamená zásadní příspěvek k vysvětlení přelévání přímých zahraničních investic, nemůže být použita k hledání jejich zdrojů. Kromě toho je teorie často kritizována, protože jejím slabým místem jsou případy tzv. krátkého životního cyklu produktu. Ztrácí důležitost v současné ekonomické struktuře, neboť většina inovací je dosahována nadnárodními společnostmi.

1.1.4.2.2. Teorie internacionalizace

Teorie internacionalizace se pokouší vysvětlit, zda nadnárodní společnosti používají leasingové nebo licenční metody při prodeji svých výrobků v zahraničí nebo zda produkují přímo v zahraničí s využitím přímých zahraničních investic namísto exportu domácí produkce.

Teorie je založena na studii Buckleyho a Cassona z roku 1976. Podle této teorie firmy maximalizují své zisky v podmínkách nedokonalé soutěže. Jestliže:

- jsou náklady na dopravu vysoké a vznikají obchodní bariéry,
- je zde problém neadekvátních informací o zahraničních trzích,
- vzniká informační asymetrie mezi kupujícím a prodávajícím,
- jsou nepříznivě narůstající transakční náklady,

pak firma zvolí cestu internacionalizace a přímých zahraničních investic. Firmy tím tudíž zabraňují zpožděním, smlouvání o cenách a nejasnostem v jednání se zákazníky, a také využívají příležitosti, jak minimalizovat nepříznivý vliv státní regulace pomocí stanovení vnitropodnikových cen a cenové diferenciací mezi různými trhy.

1.1.4.2.3. Paradigma OLI (Eklektické paradigma)

Tato teorie má největší význam mezi teoriemi přímých zahraničních investic. Dunning ji zformuloval na základě kombinace poznatků dřívějších studií, tedy eklektickou metodou.

Podle Dunninga je produkce firmy v zahraničí závislá na následujících podmínkách:

1. Firma musí mít hmotná i nehmotná aktiva a dostatek schopností, aby mohl konkurovat domácím firmám hostitelské země, které mají znalosti a zkušenosti týkající se místního trhu.
2. Výhody využití v hostitelské zemi musí firmě zajišťovat vyšší ziskovost, než jaké by dosáhla domácí produkcí a následným exportem.
3. Používání přímých zahraničních investic musí být ziskovější než prodej, leasing nebo poskytování licencí.

Tyto výhodné podmínky Dunningem označované zkratkou OLI se týkají vlastnictví (O = ownership), lokace (L = location) a internacionalizace (I = internationalization).

Vlastnické výhody může být dosaženo skrze přednostní vlastnictví zisk přinášejícího majetku (patenty, obchodní tajemství nebo ochranné známky) a kontrolu, sice oddělených, ale souvisejících aktivit firmou (velkovýroba a součinnost, difúze geografických rizik a mezinárodní arbitráž).

Lokační výhody souvisí s nadvládou jedné výrobní metody v hostitelské zemi, s vysokými náklady na dopravu, s levnou pracovní silou, s blízkostí zákazníků, místní imagí firmy a obchodními požadavky cizích vlád.

Za internacionalizační výhody se považují ty, které jsou způsobovány nedokonalou soutěží.

Tato teorie, přestože má širší záběr než ostatní, bývá často kritizována. První část kritiky se týká klesajícího významu proměnných, protože jsou neměřitelné. Druhá část kritiky tvrdí, že teorie je statická a nedokáže vysvětlit trajektorie a procesy ve firmách v průběhu internacionalizace. Někteří teorii označují za výhradně mikroekonomickou a dokonce tvrdí, že se neliší od teorie internacionalizace.

1.1.4.2.4. Ostatní teorie

Přestože tyto teorie nejsou tak populární jako ty, které představují hlavní proud, významně přispívají k jejich dalšímu rozvoji.

Cavesova ekonomie: Podle Cavese, chce-li firma investovat horizontálně (produkce stejného produktu v jiné lokalitě), její majetek musí překonat výhody domácích firem hostitelské země

vyplývající z jejich trvalého umístění, a firma by se měla rozhodnout, zda přímá zahraniční investice bude ziskovější než export nebo prodej licence.

Caves se domnívá, že pro rozhodování o přímých zahraničních investicích jsou důležité následující faktory:

- Produktová diferenciacie (je formována subjektivními variantami malých fyzických modifikací, značkou, reklamou, marketingovými strategiemi a rozdíly mezi doplňkovými produkty; a je udržována pomocí vlastnických práv a limitou vysokých nákladů, která výrobky chrání před napodobováním).

- Oligopolní struktura trhu
- Organizační dovednosti
- Náklady na dopravu a cla
- Výzkum a vývoj
- Rozhodnutí pro vertikální přímou zahraniční investici (produkce, jejichž každá část může být vyrobena v různých lokalitách a následně sestavena) je přijato po určení optimální úrovně vertikální integrace.

Teorie oligopolistické reakce: Podle Knickerbockerovy „teorie oligopolistické reakce“ jedna firma investuje, aby v dané zemi zvýšila svůj podíl na trhu. Hned poté ostatní soupeřící oligopolistické firmy investují v téže zemi, aby svůj podíl na trhu neztratily. Tento způsob investování je rovněž znám pod názvem „Follow-the-leader“ (Následuj prvního). Mimo to firmy takto zabraňují nejasnostem a rizikům, počkají si na investici nejsilnější firmy a na její následky a posléze samy investují. Takto bývá výše zmíněná teorie zdůvodňována.

Hymerova a Kindlebergerova teorie: Nejdůležitějším příspěvkem Hymerovy doktorské práce (dokončena 1960) k teorii přímých zahraničních investic je to, že vysvětluje, proč nadnárodní společnosti převádí mezi zeměmi meziprodukty jako např. znalosti a technologie.

Hymer rozlišuje dva typy dělby práce. Konstatuje, že dělba práce mezi firmami je kontrolována trhem, a je tudíž předmětem zkoumání teorie mezinárodního trhu a vnitropodniková dělba práce je kontrolována podnikateli.

Hymer a jeho učitel Kindleberger se spíše zaměřují na specifika firem. Nadvláda zahraničních firem se projevuje jako schopnost najít levný kapitál, marketingové zkušenosti, privilegovaný přístup na některé trhy, patentovaná nebo neobchodovatelná technologie, manažerská výkonnost, velkovýroba. Hymer a Kindleberger nedokáží přesně vysvětlit proč u firmy s těmito výhodami převažují přímé zahraniční investice namísto exportu nebo leasingu. Jejich teorie tudíž zůstává pouze vodítkem k pochopení jiných teorií. Na druhé straně ovšem všechny později vydané studie navazují na Hymerovy názory.

1.2. Ruby a líce globalizace

Ekonomická globalizace může být charakterizována čtyřmi hlavními proudy. Jsou to:

- Přelévání zboží a služeb,
- Přelévání práce a pracovních sil,
- Přelévání kapitálu
- Přelévání technologií.

Ekonomické účinky globalizace jsou dokonce extenzivní. Vlastnosti tohoto procesu v rámci ekonomiky jsou následující:

1. změna konzumních zvyklostí a chování podporuje další konzum,
2. rozměr se posouvá od národního k mezinárodnímu, a to především v produkci, distribuci, spotřebě a marketingu zdrojů,
3. rozvoj informačních a komunikačních technologií (ICT),
4. využití špičkových technologií v produkci zboží a služeb,
5. konec bipolárního systému dvou velkých bloků (socialismus a liberalismus) po rozpadu SSSR,

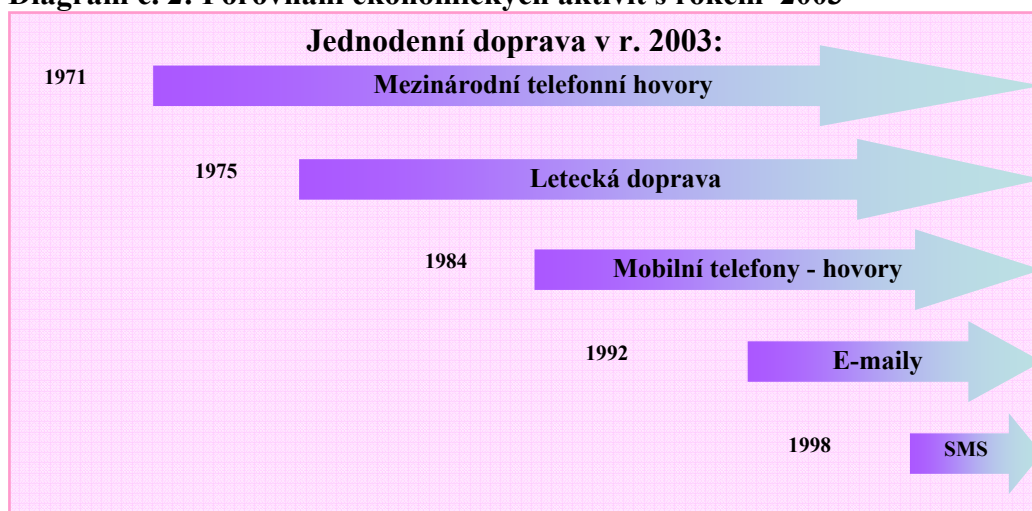
6. globální změny,
7. vytvoření elastického, dynamického, flexibilního a rychle se rozvíjejícího prostředí a trhů,
8. rychlý vývoj technologií; digitalizace trhu a ekonomiky,
9. narůstající konkurence,
10. nárůst „neznámého“
11. nárůst aktivit v oblasti výzkumu a vývoje, inovací, ekonomické dynamiky, technologických inovací,
12. důležité změny v oblasti lidských zdrojů,
13. liberalizace trhu.

Hlavní dopady globalizace jsou označovány názvy zkracování vzdáleností, konec národního státu, hegemonie výzkumu a vývoje, kulturní eroze a glokalizace.

1.2.1. Zkracování vzdáleností

Vzdálenost může vytvořit bariéru proti bezpečné, včasné dopravě zboží s přijatelnou cenou. Obchodování se zbožím a službami se stalo uskutečnitelným kvůli technologickému vývoji a obchodním dohodám, které vedly ke snížení nebo zrušení cel. V průběhu tohoto procesu klesly ceny mezinárodní dopravy o 50 %, letecké dopravy o 80 % a transatlantických telefonních hovorů o 99 %, což sehrálo klíčovou roli. Díky tomuto procesu může být modul vytištěný v Německu odeslán do kteréhokoliv místa na světě během dvou dnů. Internetový přenos dokonce eliminuje toto dvoudenní zpoždění.

Diagram č. 2: Porovnání ekonomických aktivit s rokem 2003

Zdroj: Světová banka a Technická univerzita, Istanbul

Jak můžeme vidět z Diagramu č. 2, v roce 2003 byl za jeden den uskutečněn stejný počet mezinárodních hovorů jako za celý rok 1971. Totéž se týká letecké dopravy v roce 1975, hovorů z mobilních telefonů v roce 1984, e-mailů v roce 1992 a SMS zpráv v roce 1998.

Dalším prostředkem způsobujícím zkracování vzdáleností je rozptylování produkce po světě. Současné nadnárodní společnosti rozšířily svou produkci do všech částí světa pomocí přímých zahraničních investic. Např. japonský automobil může být vyráběn v Turecku. Tento obrat v podstatě znamená ukončení produkce a následného exportu tohoto automobilu do Turecka.

1.2.2. Zánik národního státu

Přestože debata o účincích globalizace na národní stát trvá již od sedmdesátých let, předpovědi do budoucna se mohou lišit. Některé z nich akceptují existenci ekonomické globalizace a tvrdí, že národní stát přežije ve své stávající formě. Robertsonovo skloubení „souběžnosti rozdílů“ v globalizaci neznamená zanedbávání moderních kořenů globalizace,

protože koncepce jako např. národní stát, individuum, univerzalita jsou komponenty globalizace a přežijí ve vzájemné interakci. Robertsonova interpretace národního státu tvrdí, že se nelze domnívat, že organizovaná společnost a především stát stojí před svým zánikem. Naopak, protože vývoj moderního státu závisí na vztazích mezi státy, definice státu se stává více patrnou v procesu globalizace. Jinými slovy, globalizace zvyšuje místní povědomí a upevňuje „sebeuvědomění“ namísto eliminace národního státu.

Se zbořením Berlínské zdi se ideologický boj zastavil a vzrostla závislost rozvojových a postsocialistických zemí na Západu. To má značný dopad na země s velkým zahraničním dluhem, jako např. Turecko, a většinou limituje funkce národního státu v ekonomické oblasti. Národní stát, který nedosáhl ekonomického růstu, čelí problémům s rozdělováním důchodů, s udržením sociálního státu, s technologickými inovacemi a s neuspokojováním základních potřeb společnosti, jako jsou např. vzdělání, výživa, zdraví a demokracie. Ve stručnosti, národní stát ztrácí svou základní funkci a uplatňování jeho funkce národní integrity je rizikové. V tomto rámci je povinen chopit se ekonomické globalizační politiky a podporovat ji.

Struktury jako Evropská unie (EU) se snaží řešit ekonomické a politické problémy národních států, které se vzdávají části své hegemonie. V tomto rámci může být uplatňováno obojí, ať už zmizení národních států nebo podpora jejich existence v rozvinuté formě.

1.2.3. Hegemonie výzkumu a vývoje

Investice do znalostí vytvářejí základnu pro inovace a technologický vývoj. Tyto investice, které můžeme poměřovat výzkumem a vývojem, softwarem a výdaji na vzdělání, rostou ve většině zemí OECD. Dnešní rozvojové země vykazují významný nárůst výdajů na výzkum a vývoj. Na příklad v roce 2005 byla Čína s průměrným ročním nárůstem 18 % od roku 2000 na třetím místě za USA a Japonskem.

Tabulka č. 3: Celkové výdaje na výzkum a vývoj v % HDP

	1981	1985	1990	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
USA	2.34	2.75	2.65	2.52	2.51	2.58	2.66	2.74	2.76	2.66	2.66	2.58	2.62
Německo	2.35	2.60	2.61	2.28	2.19	2.24	2.40	2.45	2.46	2.49	2.52	2.49	2.46
Česká rep.	---	---	---	1.14	0.95	1.08	1.14	1.21	1.20	1.20	1.25	1.26	1.42
Čína	---	---	---	0.70	0.57	0.64	0.76	0.90	0.95	1.07	1.13	1.23	1.34
Japonsko	2.14	2.58	2.81	2.65	2.71	2.87	3.02	3.04	3.12	3.17	3.20	3.17	3.33
Turecko	---	---	0.32	0.44	0.38	0.49	0.63	0.64	0.72	0.66	0.61	0.67	---

Zdroj: [Převzato z <http://foustat.nifustep.no/nifu/?language=en>], (Zpřístupněno 13.03.2008).

V tabulce č. 3 můžeme vidět, že rozvojové země vykazují vysoký poměr mezi výzkumem a vývojem a HDP. Všechny země usilující o další rozvoj by tento poměr měly navýšit. Země, které toho docílí, porostou rychle.

Tabulka č. 4: Technologická transformace

	1700 - 1900	1900 - 2000	2000 - ...
Ekonomika	Zemědělství	Výroba	Informace
Technologie	Pluh	Stroj	Počítač
Výstup	Potraviny	Zboží	Informace
Zdroj	Půda	Kapitál	Znalost
Jednotka	Rodina	Firma	Síť
Energie	Svaly	Fosilní paliva	Mozek
Konkurence	Místní	Národní	Globální
Vzdělání: *Požadavky *Zaměření	Primitivní Minimální "Co?"	Procedury Znamení "Jak?"	Názor Kontinuita "Proč?"

Zkoumáme-li tabulku č. 4, zjistíme, že dnešní ekonomické aktivity jsou závislé na výrobních faktorech jako např. informace, počítače, znalosti, síť a inteligence a že jich může být dosaženo pomocí výzkumu a vývoje.

Výsledek investic do výzkumu a vývoje se odráží zejména v množství patentů.

Problémem je vztah mezi vynálezy a jejich transformací do ekonomických aktivit. Vynález Tetra Paku ve Švédsku, turba ve firmě Saab, dialýzy, dynamitu, vařiče a ledničky a jejich transformace do ekonomických aktivit jsou dobrými příklady výše zmiňovaného vztahu.

Dnes lze hovořit o nové fázi globalizace výzkumu a vývoje. Narůstající investice do těchto oblastí jako výsledek zvýšené elasticity mezinárodních vědeckovýzkumných projektů, posilování práva duševního vlastnictví nebo zdanění vědeckovýzkumných aktivit a důležité politické změny podporují výše zmíněnou tendenci. V letech 1995–2005 se ztrojnásobil počet vědeckých publikací vytvořených na mezinárodní platformě. Míra mezinárodní spolupráce na vynálezech se zdvojnásobila (ze 4 % v letech 1991–3 na 7 % v letech 2001–3). Od začátku 90. let se podíl vynálezů v mezinárodním vlastnictví na celkovém množství vynálezů zvýšil z 11 % na 16 %.

Internacionalizace v oblasti výzkumu je podporována celkovými investičními modely nadnárodních společností. Více než 16 % procent celkových výdajů na výzkum a vývoj v průmyslu v zemích OECD v roce 2004 (bylo to jen 12 % v roce 1993) je tvořeno výzkumem a vývojem prováděným domácími a cizími pobočkami, nicméně, ve většině zemí pobočky pod kontrolou zahraničních investorů provádějí výzkum a vývoj intenzivněji než domácí firmy.

Přestože výdaje na výzkum a vývoj per capita jsou v různých zemích značně odlišné, ve všech případech stoupají. Důležitým ukazatelem tohoto nárůstu je počet lidí pracujících v oblasti výzkumu a vývoje.

1.2.4. Kulturní eroze

Globalizační proces simultánně přispívá ke dvěma různým kulturním skutečnostem. První z nich je dosažení krajního limitu „určité kultury“. Tímto krajním limitem je zeměkoule. Všechny heterogenní kultury se rozpouští v převažující kultuře, která pokrývá celý svět. Druhá skutečnost se vztahuje k „zužování kultur“. Různé kultury se přelévají ze strany na stranu bez jakéhokoli organizačního principu. Komplexní pole kultury zahrnující více a více kulturních proudů tak vytváří druhý stupeň globalizace kultury. Proto jsou zde důležité odchylky v účincích globalizace na kulturu.

Někteří intelektuálové, jako např. John Meyer a Daniel Bell, věří, že globalizace přináší integraci. Kulturní globalizace tvaruje lokální kultury. K označení této situace bývá používán termín „McDonaldizace“. V podstatě to znamená podobnost životních stylů, kulturních symbolů a chování. Na příklad lidé od Německa po Indii, od Singapuru po Brazílii sledují stejné seriály (Dallas), nosí oblečení stejné značky (Levi's) a kouří stejné cigarety (Marlboro). Marshall McLuhan se svojí koncepcí „globální vesnice“ a Ohmae se svojí „mezinárodní civilizací“ jasně označují formování globální kultury.

Tato podobnost zcela jistě neznamená závislost lokálních kultur na kultuře globální. Lokální kultury mají možnost interpretovat globální kulturu a nově ji definovat ve svém autentickém specifickém rámci. V tomto rámci mnozí filozofové, od Giddense po Friedmana, od Robertsona po Coxe, odmítají možnost, že globalizace vytvoří kombinaci všech společností v rámci jednoho jediného ekonomického, politického a kulturního svazku (kulturní integrace). Anthony Smith prohlašuje, že „globální kultura“ je problematická. Podle něho je „globální kultura“ jako taková nemožná, protože termín sám o sobě označuje pluralitu.

Vezmeme-li do úvahy internet, satelity a mobilní komunikaci a také fakt, že Mezinárodní olympijský výbor má více členů než Organizace spojených národů, můžeme říci, že kulturní globalizace se šíří rychleji než její ekonomická forma. Tento proces způsobuje dvojitý efekt; jak rozpouštění lokálních kultur v kultuře globální, tak také obohacování globální kultury

kulturami lokálními. Zatímco ničení lokální kultury kulturou globální se objevuje velmi snadno a spontánně díky technologii, komunikaci a interakci, produkce lokálních kultur a jejich přispívání ke globální kultuře představuje proces, který vyžaduje úsilí a musí být řízen.

1.2.5. Glokalizace

Termín glokalizace vzniká kombinací termínů „globální“ a „lokální“. Termín v podstatě znamená „vytvoření zboží a služeb přizpůsobených k dodání na globální trhy a současně odpovídajících místním hodnotám“.

Fakt, že existuje přímý vztah mezi termíny globalizace a lokalizace, je akceptován mnoha autory. Když například Ronald Robertson definuje globalizaci jako „simultánní univerzalitu řešení a řešení univerzality“, v podstatě zdůrazňuje souběžný charakter globalizace a glokalizace.

Problém souběžnosti globalizace lokálního a lokalizace globálního může být označován jako duální proces makrolokalizace (globalizace lokálních hodnot) a mikroglobalizace (lokalizace globálních hodnot).

Klíčovými vlastnostmi glokalizace jsou:

1. Rozmanitost je základem společenského života.
2. Glokalizace neeliminuje rozdíly.
3. Historie a kultura způsobuje rozdíly ve všech skupinách.
4. Glokalizace tlumí obavy z globalizačního vymazání všech rozdílů.
5. Glokalizace neslibuje svět bez konfliktů a napětí; naopak nabízí komplexní historický pohled.

Glokalizace, která znamená modifikaci globalizace s ohledem na místní podmínky, pomáhá vysvětlovat rozdíly mezi globalizací a westernizací, amerikanizací nebo dokonce McDonaldizací. Nyní se globalizace vyvíjí se snahou zahrnout místní hodnoty.

2. Dopady globalizace

Globalizace je procesem, který má také značné dopady. Mnohé z nich můžeme pozorovat v každodenním životě a některé jsou naopak okem nepostřehnutelné.

2.1. Viditelné dopady

Jedním z důležitých výsledků globalizace je akcelerace změn v jednotlivých historických obdobích. Ukazuje se, že lidský rod, jehož historie na zeměkouli trvá už přes jeden milion let, udělal první kroky směrem k civilizaci zhruba 10.000 let př. n. l., když se usídlil na pevnině a zahájil zemědělskou činnost. Vynález písma v době 4.000 př. n. l. akceleroval rozvoj lidstva. Rozšíření knihtisku ve 14. století, reformační a renesanční hnutí následovaná průmyslovou revolucí posunuly lidstvo kupředu. V polovině 20. století změny nabraly nové tempo. V důsledku přistání na Měsíci v roce 1969 jsou pak celá 70. léta nazývána kosmickou érou; 80. léta jsou nazývána érou komunikační v důsledku rozvoje satelitní komunikace; 90. léta jsou nazývána érou znalostní společnosti v důsledku narůstajícího významu znalostí a období po roce 2000 je nazýváno informační érou.

Dosažitelnost nových informací na internetu má největší význam pro člověka informační éry. Skutečnost, že 65 % objemu světového obchodu je po r. 2000 uskutečněno prostřednictvím internetu, pouze potvrzuje význam nové koncepce.

2.1.1. Informační technologie a přelévání technologií

Technologický vývoj – vývoj v oblasti produkce zboží a služeb, marketingových a dodavatelských technik (včetně organizační struktury firem) – se stává základem lidského pokroku a vývoje. Na národní úrovni projevuje skrze 1) vynálezy a inovace, 2) adaptace a modifikace dříve existujících technologií, a 3) šíření technologií mezi firmami, jedinci a ve veřejném sektoru.

Dalším indikátorem je míra otevřenosti zemí vůči zahraničním technologiím. Přímé měření technologií je obtížné, protože nemají fyzickou a kvantitativně vyčíslitelnou podstatu jako např. tužka nebo automobil. Jsou vkládány do výrobků, prostředků a procesů. Studie, snažící se měřit technologie, musí používat nepřímé techniky měření jako např. úroveň vzdělanosti, počet vědců a inženýrů, výdaje na výzkum, vývoj a vědecké týmy, šíření technologií, indikátory inovací (počet vydaných patentů), rozsah využití špičkových technologií při tvorbě přidané hodnoty a v exportu.

1. Zkoumáme-li šíření technologií ve světě z hlediska výše uvedených tří hlavních skupin indikátorů, můžeme pro první skupinu použít vědecké vynálezy a inovace, vědecké a technologické články, patenty a duševní vlastnictví a příjmy z poskytnutých licencí. Při analýze se zdá, že tyto proměnné se vztahují k příjmům. Podle údajů z roku 2003 je ve vysokopříjmových zemích na 1 milion obyvatel počet článků 83krát vyšší a počet patentů 36krát vyšší než v nízkopříjmových zemích. V roce 2004 byl příjem nízkopříjmových zemí z duševního vlastnictví a licencí téměř nulový.

2. Ve druhé skupině využívání starších technologií pak můžeme využít statistiku spotřeby elektřiny per capita, počet telefonních přípojek na 100 obyvatel, telefonní poplatky, hustotu silniční a dálniční sítě a využívání letecké dopravy. Při analýze zjistíme, že přestože příjmy nemají žádný vliv na tyto statistiky, kultura a úroveň duševních schopností implikují tyto proměnné zásadním způsobem. Vysokopříjmové země oproti nízkopříjmovým spotřebují 26krát více elektřiny (2004), mají 18krát více telefonních přípojek a 20,7krát levnější telefonní služby (2004). Mají 3,25krát intenzivnější železniční dopravu (2005), mají 4,8krát více zemědělských strojů a traktorů (2003) a používají 60krát více leteckou dopravu (2004).

3. Třetí skupina zahrnuje používání nových technologií. Můžeme zde použít statistické údaje týkající se počtu uživatelů internetu, počtu širokopásmových připojení, vlastníků výpočetní techniky, počtu mobilních telefonů na 1000 obyvatel a kapacity internetového připojení. Při analýze těchto statistik se zdá, že příjem má přímý dopad, protože tento typ rozvoje má menší náklady a větší elasticitu než starší technologie vyžadující investice do infrastruktury. Na 1000 obyvatel mají vysokopříjmové země 12krát více uživatelů internetu (2005), 163krát více uživatelů širokopásmového připojení (2005), 53krát více osobních počítačů (2004) a 19krát více mobilních telefonů (2004) než země nízkopříjmové.

Relativní účinnost, s níž ekonomika dokáže vyprodukovat zboží a služby za využití určitého množství práce a kapitálu, je nazývána celkovým výrobním faktorem (činitelem) (TFP). Obecně řečeno, TFP je interpretován jako míra výrobní technologie a tempo jejího růstu, stejně jako míra technického pokroku. Mezinárodní srovnávání TFP odhaluje vysoké rozdíly v produktivitě výroby a poskytování služeb mezi vysokopříjmovými zeměmi a zeměmi s nízkým nebo středním příjmem. V roce 2005 průměr TFP v nízkopříjmových zemích dosahoval pouze 5 % produktivity USA. Zatímco se tento rozdíl snižuje v nízkopříjmových zemích a v zemích na nižší střední úrovni příjmu, země s vyšší střední úrovní příjmu pouze upevňují svoji pozici vůči zemím vysokopříjmovým.

Ve světle těchto indikátorů má šíření technologií následující vlastnosti:

- Přestože technologická úroveň jednotlivých zemí závisí na úrovni jejich příjmu, podstata tohoto vztahu se může lišit s ohledem na rozsah analyzovaných technologií.
- Přestože technologická úroveň má tendenci růst spolu s příjmem, technologická úroveň zemí se sblíží.
- Technologická úroveň se může lišit v rámci jedné země.
- V poslední dekádě se sblížila technologická úroveň vysoko a středněpříjmových zemí.
- Průměrný technologický nárůst je rychlejší v nízkopříjmových zemích.
- Šíření technologií v mezinárodním měřítku nabírá na tempu.
- Důsledkem je fakt, že nejvýznamnějším znakem technologické úrovně se stává šíření technologií v rámci jedné země.

2.1.2. Hypermobilita pracovní síly a její globální distribuce

Migrace se stává jednou z nejdůležitější proměnných určujících podmínky globalizace na začátku 21. století. V dnešním mobilním světě existuje mnoho globálních tendencí působících na migraci a její řízení.

Jsou to především:

- demografické tendence,
- ekonomické rozdíly mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi,
- liberalizace obchodu, jinými slovy globalizace, vyžadující mobilnější pracovní sílu,
- komunikační sítě integrující všechny části světa,
- mezinárodní migrace.

V roce 2005 žilo 192 milionů lidí (z toho 49,6 % žen) někde mimo místa svého narození. Mezi lety 1965 a 1990 narostl počet mezinárodních migrantů o 45 milionů, což činí roční nárůst 2,1 %. V roce 2006 nárůst činil 2,9 %. Celosvětové převody příjmů těchto migrantů v roce 2006 se odhadují na více než 276 miliard USD, čehož se 206 miliard USD přelilo do rozvojových zemí. Ve světě je asi 30–40 milionů nelegálních migrantů, což představuje 15–20 % celosvětové migrace. V současnosti by se migrace mohla nasměrovat k centřům atraktivním pro pracovní migranty.

Tabulka 5: Migrační statistika, 2005

	Počet imigrantů (v milionech osob)	Zastoupení imigrantů v populaci daného regionu (v %)
Evropa	64.1	8.8
Asie	53.3	1.4
Severní Amerika	44.5	13.5
Afrika	17.1	1.9
Latinská Amerika	6.7	1.2
Oceánie	5.0	15.2

Zdroj: [Převzato z <http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/255>], (Zpřístupněno 10.02.2008).

V roce 2005 měly největší počet imigrantů USA (38,1 milionů). Následovaly Rusko (12,1 milionů) a Německo (10,1 milionů). Zeměmi s největším počtem imigrantů jsou v současnosti Čína (35 milionů), Indie (20 milionů) a Filipíny (7 milionů).

V některých světových regionech se podíl migrantů snížil:

Přestože úroveň migrace v Asii dosáhla v roce 43,8 milionů v roce 2000 (28,1 milionů v roce 1970), podíl Asie na celosvětové migraci klesl v tomto období z 34,5 % na 25 %.

Afrika rovněž pocítila pokles mezinárodní migrace z 12 % (1970) na 9 % (2000).

To stejné platí pro Latinskou Ameriku a Karibskou oblast (ze 7,1 % na 3,4 %), Evropu (z 22,9 % na 18,7 %) a Oceánii (ze 3,7 % na 3,3 %).

Mezi lety 1970 a 2000 dosáhly pouze Severní Amerika a bývalé SSSR nárůstu v podílu migrantů (z 18,9 % na 23,3 % a z 3,8 % na 16,8 %). Důvod tohoto nárůstu není skutečné navýšení počtu migrantů, ale změna hranic země.

Mezinárodní podíl migrantů se koncentruje v relativně malém počtu zemí. 75 % mezinárodních migrantů žije v pouhých 12 % zemí světa.

Abychom určili, zda je nejvíce postižena globalizací pracovní síla, obchod nebo přelévání kapitálu, je třeba zkoumat podíl těchto proměnných na světovém objemu pracovní síly, objemu produkce a celkovém kapitálu. Zatímco v roce 2004 migrace tvořila jenom 3 % celkového objemu pracovní síly, na mezinárodním trhu se uplatňovalo zhruba 13 % produkce a přelévání kapitálu dělalo průměrně 15–20 % celkového světového kapitálu. Ve statistice se tedy ukazuje pracovní síla jako méně podléhající globalizaci než obchod nebo kapitál.

2.2. Nepostřehnutelné dopady

V posledních pěti dekadách převažovaly tři rozdílné ekonomické modely. Na jednom pólu stály pluralitní ekonomiky založené na tržní ekonomice, na druhém pólu socialistické státy připoutané k plánované ekonomice. Třetí model reprezentovaly bývalé kolonie Západu – rozvojové země. Tyto země vykazují mnohé sociálně-ekonomické, politické a kulturní rozdíly. Nicméně rozpad Sovětského svazu v roce 1990 usnadnil vytvoření unipolárního světa založeného na demokracii a tržní ekonomice na místě starého světa bipolárního. Celý tento politický a ideologický vývoj zvýšil popularitu koncepce globalizace, zvýšil její tempo a zesílil její dopad.

2.2.1. Ekonomické problémy

Globalizace zasahuje ekonomiku zásadním způsobem. Má značný vliv na ekonomické jevy jako např. důchody, rozdělování důchodů, tvorbu kapitálu, podnikání, výrobu, konkurenci a informační toky. Následující část se pokusí výše zmíněné vlivy identifikovat.

2.2.1.1. Důchody, rozdělování důchodů a chudoba

Ke zjištění rozdílů mezi zeměmi v podstatě nepotřebujeme žádné statistiky. Při běžném sledování televize snadno zjistíme, že zatímco Angola trpí hladomorem, fotbaloví hráči v jiných zemích vydělávají miliony dolarů. Každý rok ve světě zemřou 3 miliony lidí nakažených HIV, 15 milionů dětí ztratí jednoho nebo oba rodiče, minimálně 1,6 miliardy lidí žije v naprosto nezdravých podmínkách, milion žen přijde o život v průběhu těhotenství nebo porodu. Na druhé straně existují odhady, že asi 94 970 lidí vlastní majetek přesahující hodnotu 30 milionů USD (2006) a jejich celková aktiva mají hodnotu více než 13,1 bilionů USD; 9,5 milionů lidí vlastní majetek přesahující 1 milion USD a jejich celková aktiva mají hodnotu více než 37,2 bilionů USD.

V roce 2008 jsou země s příjmem na hlavu menším nebo rovným 905 USD označovány jako nízkopříjmové; země s příjmem 906–3 595 USD jako země s vyšším středním příjmem; země s příjmem 3 596–11 115 USD jako země s vyšším středním příjmem a země s příjmem 11 116 USD nebo vyšším jako země s vysokým příjmem. Podle této škály lze z 210 zemí označit 53 jako nízkopříjmové, 55 jako země s nižším středním příjmem, 41 jako země s vyšším středním příjmem a 61 zemí jako vysokopříjmových. V roce 2006 mělo Norsko nejvyšší nominální příjem na hlavu (66 530 USD) a Burundi nejnižší (-100 USD). Ve sledovaném roce byl průměrný příjem ve světě 7 439 USD. Pokud tyto příjmy přepočítáme s ohledem na paritu kupní síly, abychom eliminovali cenové rozdíly mezi zeměmi, v roce 2008 je nejbohatší zemí USA s průměrným příjmem 44 260 USD a nejchudší Burundi s příjmem 710 USD. Současný průměrný světový příjem je 10 218 USD. Budeme-li analyzovat realizované příjmy, zjistíme, že dokonce v průmyslových zemích se může průměrný příjem stále ještě pohybovat na úrovni roku 1976 (6 200 USD). Jinými slovy, lze konstatovat, že svět od té doby dosáhl významného nárůstu příjmů.

Růst příjmů je v různých zemích odlišný, stejně tak jejich rozdělování. Studie týkající se globálního rozdělování příjmů lze rozdělit do dvou skupin – ty, které hledají divergenci, a ty, které hledají konvergenci. Příkladem hledání divergence může být zjištění, že zjištěný poměr v příjmech mezi africkými a západními zeměmi (USA, Kanada, Austrálie a Nový Zéland) byl 1:2,6 v roce 1820, 1:12 v roce 1980 a 1:20 v roce 1998. Oproti tomu existují vědecké teorie hledající konvergenci. Důvodem pro takové rozdělení může být různé chápání příjmů jako takových (nominální porovnávání nebo příjmy specifikované na základě parity kupní síly), různé techniky měření (extrémní hodnoty vs. Giniho koeficient) a různé zdroje dat. Každé měření má své výhody a nevýhody, tudíž všechna mohou být považována za správná.

Důvody pro takové zhoršení rozdělování světových příjmů mohou být:

- vyšší růst v zemích OECD,
- větší nárůst populace v rozvojových zemích,

- malý růst produkce ve venkovských oblastech Číny, Indie a Afriky,
- narůstající rozdíly v produkci a příjmech mezi městem a venkovem v Číně a Indii – zhoršení rozdělování příjmů ve velkých zemích,
- odchylky v rámci obchodu rozvinutých zemí (cena průmyslových výrobků a technologií exportovaných rozvinutými zeměmi roste rychleji než cena zboží a služeb exportovaných rozvojovými zeměmi).

Rozdíly v úrovni příjmů jsou patrné ze statistik. Země mohou určovat hranici chudoby podle některých norem. Mimo to, některá mezinárodní měření jsou určena k mezinárodnímu srovnávání. Nejznámější z nich je dávka menší než 1 USD na den (absolutní chudoba) nebo 2 USD na den (chudoba). V roce 2003 žilo v Nigérii 70,8 % (resp. 92,4 %) obyvatel na této úrovni. Ve většině zemí je to dnes běžně pod 2 % (resp. 20 %) populace.

Přestože se v mnoha zemích zhoršuje rozdělování důchodů, dochází k redukci chudoby. Dnes se lidé zbavují absolutní chudoby, ale přesto chudnou ve srovnání s rozvinutými zeměmi, kde příjmy rostou rychleji. To postupně způsobuje zmenšování střední vrstvy a rozpor mezi bohatými a chudými.

2.2.1.2. Kapitál, finance, přímé zahraniční investice a nadnárodní společnosti

Míra a rozsah finanční globalizace před rokem 1914 je opravdu hodna povšimnutí. Více než 60 vládních obligací a firemních akcií z téměř celého kontinentu bylo obchodováno na Evropské burze. Londýn byl bezpochyby finančním centrem světa, ale Berlín a Paříž ho intenzivně doháněly. Během 30 let existence klasického zlatého standardu neexistovaly žádné restriktce finančních toků a mezinárodní přelévání financí tak dosáhlo neuvěřitelné úrovně. Mezi lety 1880 a 1914 Británie exportovala průměrně 4–5 % svého HDP. Evropské země těsně následující za Británií začaly exportovat kapitál v poslední čtvrtině 19. století a ve 20. století se USA zapojily do prvního globálního kapitálového boomu jakožto vývozce kapitálu. Podobný boom mezinárodních financí byl zaznamenán 30 let po kolapsu Bretton-Woodského systému, který zavedl fixní směnné kurzy a restriktce kapitálových účtů. Až do konce 80. let se liberalizace kapitálových toků šířila do rozvojových zemí. Globální finanční trh se vytvořil v 90. letech. Dnes je slovo finanční globalizace běžně užíváno v každodenním životě.

V roce 2006 přímý zahraniční kapitál tvořil polovinu čistých kapitálových přesunů do rozvojových zemí. Příliv přímých zahraničních investic v roce 2006 vzrostl o 38 % a dosáhl sumy 1,31 bilionů USD (druhý nejlepší výsledek po 1,41 bilionu USD v roce 2000). Tento nárůst, třebaže v různém poměru, byl zaznamenán ve třech různých regionech, vysloveně vyvinutých, rozvojových a v jihovýchodní Evropě a v zemích Společenství nezávislých států. Příliv přímých zahraničních investic do rozvinutých zemí vzrostl o 45 % a dosáhl 857 miliard USD.

Přímo vložené zahraniční investice rostou každým rokem, protože jejich příliv se zvětšuje v důsledku globalizace. Zatímco jejich objem v roce 1990 je odhadován na 1,78 bilionů USD, odhady z konce roku 2006 hovoří o 12 bilionech USD.

Mezi 5 největších nefinančních nadnárodních společností ve světě patří General Electric (USA), Vodafone Group (Velká Británie), General Motors (USA), British Petroleum Company PLC (Velká Británie) and Royal Dutch/Shell Group (Velká Británie a Nizozemsko). V první stovce nadnárodních společností je zastoupeno 12 německých, 2 společnosti z Hong Kongu, 2 korejské, 1 mexická, 1 malajská a 1 singapurská, ale žádná společnost z Turecka, České republiky nebo Litvy. Nadnárodní společností s největším objemem investic v největším počtu zemí je německá Deutsche Post AG (103 zemí).

V roce existovalo v Turecku 2.129 poboček nadnárodních společností, v Německu 9 225 a v Číně 42 753. Tyto pobočky vytvořily 2,28 milionu pracovních míst v Německu a 24 milionu pracovních míst v Číně. Oproti tomu německé firmy mají 22 997 poboček po celém světě. Celková zaměstnanost ve světě vytvořená pobočkami zahraničních nadnárodních společností činila 21,52 milionů pracovních míst (1982), 25,10 milionů pracovních míst (1990) a 72,63

milionů pracovních míst (2006). Zvážíme-li druhou stranu mince této zaměstnanosti, zjistíme, že zahraniční investice nadnárodních společností nastupují na místo domácích a exportují zaměstnanost. Například Německo vytváří v zahraničí 4,61 milionu pracovních míst skrze své nadnárodní společnosti. To znamená, že Německo ztrácí kvůli svým nadnárodním společnostem 2,33 milionů domácích pracovních míst. Toto číslo dosahuje 3,5 milionu v USA a 3,71 milionu v Japonsku. Zatímco vlády zemí, jejichž firmy používají přímých zahraničních investic, přijímají předběžná opatření proti odlivu kapitálu, hostitelské země lákají přímé zahraniční investice, aby tak vyřešily své vlastní problémy se nezaměstnaností.

Nejvyšší forma bilaterálních vztahů založených na přímých zahraničních investicích existuje mezi těmito dvojicemi zemí: Velká Británie – USA, Hong Kong – Čína, USA – Velká Británie, Japonsko – USA a Německo – USA (první uvedená země je vždy investorem a druhá hostitelem; pořadí je stanoveno na základě přílivu přímých zahraničních investic). Přímé zahraniční investice uvedených zemí v roce 2005 činily 1,13 bilionu USD.

Na závěr lze říci, že země mohou být hodnoceny podle svého výkonu a potenciálu v oblasti přímých zahraničních investic. S ohledem na to mají Čína, Česká republika, Litva, Hong Kong a Velká Británie obojí – jak výkon, tak potenciál; Německo, Turecko, Japonsko a USA mají vysoký potenciál, ale nízké výkony. Africké země obecně mají nízký potenciál i výkony.

2.2.1.3. Výroba a konkurence

Současná globální ekonomika se transformuje cestou eliminace překážek bránících přílivu zboží, služeb, kapitálu a práce, a cestou akcelerace technologického a vědeckého vývoje. Zatímco snížení nákladů na dopravu a komunikace napomohlo podnikům přemístit jejich aktivity do nízkonákladových oblastí, technologický vývoj vytvořil nové příležitosti k podnikání. To přimělo vlády všech zemí citlivě vytvářet prostředí příznivé pro podnikání a podněcovat konkurenci v národním měřítku.

Tabulka č. 6: Ukazatele globální konkurence

Umístění země	2005	2006	2007 / 2008
Německo	6	8	5
Česká republika	29	29	33
Litva	34	40	38
Turecko	71	59	53
Singapur	5	5	7
Korea	19	24	11
Čína	48	54	34

Zdroj: WEF, 2007 a 2006.

Koncepce mezinárodní konkurenceschopnosti je vztažena k marketingu. Je-li země schopna konkurovat marketingem svých produktů, její výroba dostává smysl. Nejsou-li zboží a služby konkurenceschopné, jejich produkce v dané zemi ztrácí smysl a země pak bude preferovat import namísto domácí produkce. Národní konkurenceschopnost je poměřována „Indexem globální konkurenceschopnosti“ vytvořeným Světovým ekonomickým fórem (WEF).

Tabulka č. 7: Statistiky příjmu

Miliardy USD		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Celosvětově	HDP	32,030	32,131	35,013	40,373	45,222	48,482
USA	HDP	9,930	10,145	10,927	12,059	12,913	13,446
Německo	HDP	1,978	1,899	2,115	2,545	2,876	3,018
Česká rep.	HDP	588	613	746	940	1,141	1,295
Litva	HDP	11	13	15	19	24	27
Turecko	HDP	166	174	198	269	342	394
Čína	HDP	1,273	1,407	1,631	1,928	2,273	2,642
USD		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Celosvětově	HNP Per Capita	5,216	5,168	5,563	6,338	7,016	7,439
USA	HNP Per Capita	34,800	35,180	37,570	41,060	43,560	44,970
Německo	HNP Per Capita	24,020	23,020	25,620	30,840	30,870	36,620
Česká rep.	HNP Per Capita	5,750	6,010	7,310	9,210	11,150	12,680
Litva	HNP Per Capita	3,270	3,630	4,330	5,560	6,910	7,870
Turecko	HNP Per Capita	2,420	2,510	2,800	3,780	4,750	5,400
Čína	HNP Per Capita	1,000	1,100	1,270	1,500	1,740	2,010

Zdroj: [Převzato z: <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/showReport.do?method=showReport>], (Zpřístupněno 08.02.2008), Official Web Site of World Bank (Quick Query).

Jak vidíme z tabulky č. 6, umístění země se může mírně nebo hodně měnit. Důležitá je však setrvalá tendence. Tendence k růstu nebo poklesu může vést k mírným posunům po dosažení prahových hodnot. Na příklad na prvních pěti místech se shromáždilo 7–8 zemí. Nižší umístěné země mohou dosáhnout značných posunů. Jsou to země, které využívají globalizaci výroby, technologie a znalostí. Jako příklad nám poslouží Singapur, Hong Kong, Korea a Tchajvan. Následují Malajsie a Čína. Turecko, přestože se umístilo až za těmito zeměmi, je perspektivní zemí na vzestupu.

V éře rychlé globalizace země zaznamenávají příjmy, pokud jsou schopny konkurovat. Světové příjmy trvale rostou, ale podíly jednotlivých území na tomto růstu se mohou lišit. Rozevírají se tedy nůžky mezi zeměmi s ohledem na celkový příjem a příjem na obyvatele. Zemím schopným integrovat se do světové ekonomiky nabízí globalizace šanci na zvýšení příjmu, ale na druhé straně zintenzivňuje konkurenci a integraci některých zemí do světové ekonomiky tím ztěžuje.

2.2.1.4. Globalizace znalostí

S narůstající otevřeností ekonomiky přibývá jednotlivců i firem zapojujících se do procesu intenzifikace netržního propojení, které zahrnuje znalosti a integraci znalostí, kultur, ideologií a technologických toků.

Globalizace vědomostí se může lišit s ohledem na ekonomiku a její sektory. Existují 4 vrstvy globalizace znalostí. Jsou to:

1. *Lokální průmyslové specializace využitelné ve světě a aktivity založené na specifických dovednostech:*

Tento název zahrnuje nejrozvinutější a místně specifické aktivity v rozvinutých ekonomikách.

a. *Vítěz bere veškeré zboží a služby:* Zvláštní roli hrají globálně známí jednotlivci nebo ti, kdo dodávají různé služby a jsou dobře známí v oblastech jako třeba finanční služby, media, sport, věda nebo medicína. Aktivity naplňované těmito subjekty mohou být převáděny na mezinárodní trhy s nízkými náklady. To může být uděláno pomocí vysvětlení této aktivity a jejích vlastností spotřebitelům nebo přizpůsobením konzumních vzorců takovým způsobem, že právě tyto produkty budou požadovány.

b. *Speciální průmyslové seskupení orientované na export:* Počet takových specializací narostl v průběhu posledních 25 let. Každá země má některá zboží a služby,

v jejichž produkci je dobrá díky výhodám získaným na základě úrovně, relativní výhodě založené na zdrojích, dovednostech a institucionalizovanému know-how.

V obou případech se znalosti neglobalizují. Jsou zakotveny tam, kde vznikly, a jejich replikace není možná. Výsledkem tohoto typu produkce je potom specializace a obchod.

2. *Globalizace pomocí dislokace (Globální výrobní řetězce)*: Jedná se o posun místně nezávislé výroby do regionů s nízkými náklady na pracovní sílu cestou přímých zahraničních investic nebo poskytování licencí. V tomto případě se znalosti přelévají z mateřské do hostitelské země.

3. *Neobchodovatelné nebo kvaziobchodovatelné s lokálním využitím*: Některé produkty nemohou být kopírovány, protože jsou specifické pro daný region. Výroba probíhá v místě spotřeby, závisí na dané lokalitě. V takovém případě se výroba realizuje na trhu skryta pod světově známými značkami. Je třeba říci, že převažuje směs globálního a lokálního (glokálního). Protože nadnárodní společnosti standardizují veškeré výrobní procesy, přelévání znalostí, obzvláště globalizace znalostí a idejí se objevují v nehmatatelné podobě.

4. *Sporné trhy ve výrobě a službách*: Jde o produkci standardizovaných produktů jako na příklad předměty dlouhodobé spotřeby, výrobní statky nebo jiné zboží střednědobé spotřeby. Jako standardizované produkty jsou vyráběny s kodifikovanými znalostmi a lze říci, že globalizace znalostí je v tomto případě poměrně vysoká. V takových podmínkách se mohou objevit velkovýroba a vertikální integrace.

Ve všech typech produkce lze hovořit o globalizaci. Je o ní možné hovořit dokonce i v první vrstvě, která je nejuzavřenější vůči globalizaci znalostí. Vývoj v oblasti komunikační techniky, globalizace výroby a intenzifikace konkurence uvádějí do pohybu globalizaci znalostí. Globální znalosti postupně zvyšují konkurenci, a tudíž produktivitu.

2.2.2. Ekologické problémy

Globální zájem o životní prostředí vyvstal ve chvíli, kdy si lidstvo uvědomilo, že ekologické procesy nejsou svazovány státními hranicemi. Environmentální problémy mají přeshraniční dopad (ekosystémy a vodní plochy, které udržují život, rovněž přesahují státní hranice; znečištění vzduchu se šíří po všech kontinentech a oceánech a na zeměkouli je pouze jedna atmosféra, která nám dává šanci na uchování klimatu a ochranu proti škodlivému UV záření) a současně globální dopad, např. Černobyl, zasáhl mnoho zemí od Bulharska až po Kanadu. V tomto rámci koncepce, podle níž by se lidé měli chovat a přemýšlet globálně, dostává novou dimenzi globální odpovědnosti, nejen kvůli globálním zdrojům, ale také kvůli globální spravedlnosti.

Proto je třeba přezkoumat a vzít do úvahy styčné body mezi životním prostředím a globalizací. Jejich zanedbání znamená dezinterpretaci dimenzí a podstaty globalizace a ztrátu nejdůležitějších příležitostí, které by mohly být prospěšné při řešení nejtěžších environmentálních problémů, jimž lidský druh čelí.

Skutečnost, že se světová ekonomika globalizuje spolu s integrací národních ekonomik do ekonomiky mezinárodní, způsobuje jistý tlak na globální životní prostředí a přírodní zdroje; to postupně ztěžuje udržitelnost životního prostředí a potvrzuje závislost člověka na něm. Globální ekonomika může vytvořit globální externality a může zhoršit globální nerovnováhu. Globální charakter životního prostředí vytváří nutnost jeho globálního ovlivňování a má za následek vytváření infrastruktury mezinárodních dohod a institucí a jejich další růst.

Zatímco význam vztahu mezi globalizací a životním prostředím je explicitní, úroveň znalostí o podstatě interakce těchto dvou dynamik je zatím nízká. Literatura o globalizaci a životním prostředí v těchto otázkách nemá jasno (debata je vedena pouze v obecné rovině). Je myopická (zaměřena pouze na obchodní aspekty) a/nebo neúplná (zaměřena pouze na dopad globalizace na životní prostředí, nikoli opačně).

Nicméně, vztah mezi životním prostředím a globalizací je obousměrný. Stejně jako globalizace působí na životní prostředí, tak také životní prostředí působí na globalizaci. V

tomto rámci lze uvést 5 zásadních interakcí týkajících se vztahu mezi životním prostředím a globalizací:

1. Rychlý nárůst ekonomických aktivit a zvýšená poptávka po klíčových a omezených přírodních zdrojích mohou negativně ovlivnit proces trvalého ekonomického růstu. Některé studie uvádí, že výrobní kapacita přírody je již překročena o 25–30 %, a zdůrazňují, že v Asijsko-pacifické oblasti každoročně přijde 2,5 milionu lidí o život v důsledku ekologických problémů zahrnujících znečištění vzduchu, nekvalitní pitnou vodu a nízkou kvalitu zdravotnických služeb.

2. Souvztažné procesy globalizace a poškozování životního prostředí vytvářejí nové hrozby pro dnes již velmi nejistý svět. Dopadají na křehké ekosystémy a společnosti, přinejmenším na ty nejkřehčí. Nejchudší společnosti čelí největším rizikům. Na příklad, i když vyloučíme nepříznivé působení klimatu, očekávaný počet lidí postižených nedostatkem pitné vody by mohl v roce 2025 dosáhnout počtu 5 miliard (v současnosti 1,7 miliardy).

3. Dnešní bohatí by si měli uvědomit limity životního prostředí, v němž žijí, a chovat se konzistentně s potřebami a právy méně šťastných jedinců. V tomto kontextu používaná metafora „dílna“ (produkce v rozvojových zemích typu Číny a konzum v bohatých oblastech jako např. Evropa a Severní Amerika) zahrnuje vážně míněný požadavek na umístění výroby v rámci dodavatelských řetězců, které budou opravdu globální a nejen ekonomické, ale také ekologické.

4. Spotřeba na severu i na jihu ovlivňuje nejen globální životní prostředí, ale také budoucnost globalizace.

5. Zájmy o globální trh a o globální životní prostředí se navzájem prolnou a stanou více nezávislými.

Nejsložitější ekologické problémy, jimž čelí dnešní svět, jsou způsobovány industrializovanými nebo právě se industrializujícími rozvojovými zeměmi. V roce 1990 činily emise oxidu uhličitého v USA 4, 818 milionů tun a v Číně 2,398 milionů. V roce 2004 tyto země emitovaly 6,045 milionů tun (respektive 5,007 milionů tun). Tudíž ve sledovaném období stouply emise v USA o 20 %, zatímco v Číně o více než 100 %. Mezi lety 1990 a 2004 stouply emise oxidu uhličitého každoročně průměrně o 2 %, zatímco nárůst v rozvojových zemích činil 5,7 % a v zemích OECD 1,3 %. Lze říci, že tento rozdíl byl způsoben globalizačním přesunem produkce do rozvojových zemí. Na druhé straně je třeba přiznat, že více než polovina emisí oxidu uhličitého je vyprodukována několika rozvinutými zeměmi. Proto jeden z hlavních dokumentů hnutím za životní prostředí (snažící se zastavit zejména globální oteplování), Kjotský protokol podepsaný v Japonsku v roce 1997 celkem 174 členskými zeměmi, nebyl dosud podepsán USA jakožto nejrozvinutější průmyslovou zemí. Také 19 členských zemí, včetně Turecka, ještě nezaujalo k protokolu jasný postoj.

Závěrem lze říci, že sice existují orgány určující systémové změny, ale působí izolovaně a jejich úsilí je nekoordinované a nekonzistentní. Jak snaha, tak i nástroje potřebné k holistickému působení na „systém“ buď chybí, nebo jsou nedostatečně využívány.

2.2.3. Sociální problémy

V roce 2006 činila světová populace 6,52 miliardy obyvatel. Největší populaci vykazovaly Čína (1,31 miliardy) a Indie (1,11 miliardy). Stejně jako příjmy ani populace není po světě stejnoměrně rozdělena. Zatímco v Hongkongu žije 6,728 obyvatel/km² a v Singapuru 6,376 obyvatel/km², v Mongolsku a v Namibii jsou to pouze 2 obyvatel/km² a v Austrálii 3 obyvatel/km².

Úroveň vzdělání, kterou můžeme považovat za infrastrukturu na cestě vývoje, se může v různých zemích značně lišit. Zatímco v zemích, jako je Lotyšsko a Litva, dosahuje úroveň gramotnosti 100 %, na Mali je to pouze 24 %. Jiným indikátorem vzdělání může být počet lidí s úplným základním vzděláním. V některých zemích může dosáhnout 100 % a více (protože jsou vzděláváni lidé i mimo cílovou věkovou skupinu), ale v roce 2005 to bylo pouze 23 % ve Středoafričské republice. Porovnání dat z let 1991 a 2005 ukazuje jasné zlepšení situace.

Největší nárůst byl zaznamenán ve Venezuele (ze 43 % na 92 %). Existuje přímý vztah mezi úrovní vzdělanosti a investicemi do vzdělání. Zatímco v některých zemích objem investic do vzdělání činí méně než 1 % HDP (Indonésie 0,9 %), jiné země dosahují poměru nad 10 % HDP (Botswana 10,7 %). Rozvojové země zvyšují podíl veřejných výdajů investovaných do vzdělání. Proto se rozvinuté a rozvojové země sbližují z hlediska vzdělanosti.

Dnes již neexistuje genderová diskriminace v oblasti základního a středního vzdělávání. V roce 2005 dosáhla v tomto ohledu nejhoršího výsledku 60 % (poměr dívek-studentek k mužům-studentům) Středoafriická republika, zaznamenala však přesto značné zlepšení oproti původnímu výsledku 40 % z roku 1991.

Průměrná délka života v jednotlivých zemích se liší s ohledem na úroveň zdravotní péče, kvality životního prostředí, kultury a bohatství. Na příklad v roce 2005 se v Zambii muži dožívali v průměru 39 let a ženy 38 let. Na druhém pólu je Hongkong, kde se muži dožívají průměrně 79 a ženy 85 let. Analyzujeme-li mortalitu dětí před pátým rokem věku (na 1000 obyvatel), jeví se nám, že světový průměr klesl z 95 (1991) na 75 (2005). Nejhorší statistiky dětské úmrtnosti bohužel vykazují rozvojové země jako Sierra Leone, Nigérie, Středoafriická republika a Mali. I v těchto zemích se však situace postupně zlepšuje. K tomuto zlepšení významně přispívá pomoc nejrůznějších zdravotních a jiných organizací, rovněž tak globalizace znalostí.

Analyzujeme-li zdravotní výdaje per capita, zjišťujeme, že v roce 2004 existoval zhruba čtyřicetkrátový rozdíl mezi nejvyšší (USA s 6 096 USD) a nejnižší mírou výdajů (Kongo s 15 USD). Tento obrovský rozdíl pak ovlivňuje dokonce i počty dětí očkovaných proti tuberkulóze a spalničkám (v Čadu pouze 40 %, resp. 23 %). Podobná situace převládá v oblasti zdravotní péče a zlepšení využívání vodních zdrojů. Třebaže v rozvinutých zemích využívá tyto služby 100 % obyvatel, v zemích rozvojových je to pouze 10 % (resp. 50 %). Lze však s uspokojením konstatovat, že se tento poměr zlepšuje.

3. Diskuse o globalizaci

Při zvážení všech kladů a záporů globalizace se mnozí domnívají, že se jedná o proces, který je třeba podporovat, kdežto jiní by mu chtěli zabránit. Tato část analyzuje názory a instituce obhájců i oponentů globalizace.

3.1. Zastánci globalizace – neoliberální pohled

Světové ekonomické fórum (WEF), ustavené ve Švédsku jakožto nezisková organizace, má mezinárodní a nezávislý charakter. Myšlenka jeho vytvoření se objevila v roce 1971 jako iniciativa skupiny podnikatelů. Fórum je podporováno Evropskou komisí a Evropským sdružením průmyslu. Bylo založeno v Ženevě jako Evropské manažerské fórum. Jenomže kolaps Bretton-woodského systému pevných směnných kurzů v roce 1973 a arabsko-izraelský konflikt vedly k rozšíření spektra podobných setkání, takže kromě manažerských problémů začaly být posuzovány rovněž otázky ekonomické a sociální, což vedlo k prvnímu pozvání politických představitelů do Davosu v lednu 1974. Evropské manažerské fórum změnilo v roce 1987 svůj název na Světové ekonomické fórum a pokusilo se rozšířit svou vizi řešení mezinárodních konfliktů.

Organizace se zasazuje o vytvoření systému celosvětového dozoru založeného nejen na pravidlech, ale také na hodnotách. Její motto je „podnikání v zájmu globální veřejnosti“. Její členové (1000 největších firem provozujících globální aktivity, které se pravidelně umisťují na předních místech žebříčků odvětví nebo země a mají rozhodující roli ve vytváření budoucnosti daného odvětví nebo země a 200 relativně malých firem z rozvojových zemí) věří, že sociální vývoj je neuskutečnitelný bez vývoje ekonomického a naopak.

Základní vize organizace má 3 dimenze. Jsou to:

- Být nejdůležitější organizací, která formuje a posiluje vedení globální komunity.
- Být kreativní silou, která vytváří globální, regionální a průmyslové strategie.

- Být katalyzátorem rozhodovacích procesů v komunitách, které vyvíjejí globální úsilí o rozvoj světa.

Členskou výhodou je rozeznávání a ovlivňování dvou nových vývojových trendů:

- Klíčové problémy světa nemohou být řešeny pouze samotnými vládami, podnikateli nebo občanskými sdruženími.

- Pasivita nevede k dosažení strategických cílů ve světě, který je charakterizován jako komplexní, křehký a synchronizovaný. K výše uvedeným cílům lze dojít cestou trvalé interakce s partnery a těmi, kdo jsou ve svých oborech dostatečně kompetentní.

Aby naplnilo své poslání, Světové ekonomické fórum vytvořilo a integrovalo řetězec hodnot, zapojilo vedoucí politiky do komunit, inspirovalo je strategickými cíli a povzbudilo jejich iniciativu.

Další organizací obhajující globalizaci je Washingtonská dohoda, která byla vytvořena roku 1989 Johnem Williamsonem za účelem podpory zemí postižených krizí pomocí institucí sídlících ve Washingtonu DC, jako např. Mezinárodní měnový fond, Světová banka nebo Federální ministerstvo financí, které v praxi naplňují deset základních pravidel hospodářské politiky (fiskální disciplína, přerozdělování veřejných výdajů, daňová reforma, vyvážená úroková míra, konkurenceschopný směnný kurz, liberalizace obchodu, liberalizace přílivu přímých zahraničních investic, privatizace, eliminace restriktivních opatření a ochrana vlastnických práv) opovažovaných za „standardní“ balíček reformních opatření.

Od svého založení získala koncepce „Washingtonské dohody“ druhý význam, který je někdy interpretován jako neoliberalismus nebo tržní fundamentalismus považující roli trhu za určující, kdežto roli vlády za limitovanou.

Obzvláště kvůli svému druhému a obsáhlejšímu vyjádření se Washingtonská dohoda stala terčem ostré kritiky ze strany jednotlivců i skupin uvědomujících si, že může jít o snahu otevřít méně rozvinuté země vůči nadnárodním společnostem a jejich vlastníkům.

Kritici se často odvolávají na ekonomickou krizi v Argentině v letech 1999–2002, kde, jak se domnívají, selhala ekonomická opatření doporučená Washingtonskou dohodou.

Mnozí kritici tržní liberalizace jako např. Noam Chomsky, Susan George a Naomi Klein označují Washingtonskou dohodu jako bránu vykořisťování pracovních trhů nerozvinutých zemí firmami zemí rozvinutých. Snižování celních sazeb a omezování obchodních restrikcí umožňuje volný pohyb zboží odpovídající charakteru mezinárodního obchodu, ale kvůli přísné vízové politice se pracovní síla nemůže volně přemisťovat. To vytváří ekonomické klima, v němž jsou výrobky produkovány v nerozvinutých zemích s nízkou cenou pracovní síly a poté exportovány do prosperujících předních světových ekonomik za ceny navýšené ve prospěch nadnárodních společností. Kritika dále tvrdí, že zaměstnanci v zemích třetího světa, přestože pobírají vyšší mzdy než před liberalizací, jsou nadále chudí, protože jejich mzdy pohltní inflace. Zatímco vlastníci nadnárodních společností bohatnou, dělníci v zemích prvního světa ztrácejí zaměstnání.

Obhájci Washingtonské dohody kritické názory částečně nebo zcela odmítají a často je označují za výsledek pouhých představ. Na příklad současná míra inflace je nejnižší za poslední dobu. Dělníci v továrnách zřízených zahraničním kapitálem vydělávají více a mají lepší pracovní podmínky než zaměstnanci domácích firem. Ve většině zemí Latinské Ameriky dosáhl ekonomický růst své nejvyšší úrovně a zadlužení ve vztahu k ekonomice je velmi nízké. Navzdory tomuto makroekonomickému vývoji je však míra chudoby a nerovnosti v Latinské Americe vysoká. Téměř dva lidé ze tří dosahují denního příjmu pod hranicí 2 USD. Navíc, zhruba jedné třetině populace chybí elektrické přípojky a kanalizace a 10 milionů dětí patrně trpí podvýživou.

3.2. Oponenti globalizace: antiglobalizační hnutí

Ve své řeči přednesené na univerzitě v Houstonu uvedl laureát Nobelovy ceny Rigoberta Manchu: „Globalizace, jakožto intenzifikace kapitálu a obzvláště komunikačních systémů, zasahuje nejen životy původních obyvatel, ale také chudých lidí. Hovoříme-li o volném obchodu, nemyslíme tím malý a střední komerční sektor, ale poměrně velké monopoly.“

Antiglobalisté se nezaměřují na čísla typu HDP, oznamovaná Světovou bankou, a jejich deriváty, ale spíše na indicie jako Happy Planet Index vypočítávaný Novou ekonomickou nadací. Tento index je zaměřen na souvztažné reálné následky jako například sociální rozvrstvení, smrt demokracie, pomalé a rychlé ničení životního prostředí, šíření nových nemocí, narůstající chudoba a odcizení.

Organizací, která reprezentuje antiglobalistické hnutí, se stalo Světové sociální fórum (WSF).

Světové sociální fórum je v podstatě místem, kde se setkávají jak odpůrci globalizace, tak také ti, kteří chtějí globalizaci změnit, aby koordinovali své kampaně, navzájem sdíleli a zdokonalovali organizační strategie a navzájem se informovali o dalších podobných hnutích ve světě a jejich cílech. Základním motem fóra je „jiný svět je možný“. Fórum se obvykle schází v lednu, stejně jako jeho „velký kapitalistický rival“ Světové ekonomické fórum v Davosu.

Světové sociální fórum podpořilo svolání mnoha regionálních setkání, např. Evropského, Asijského a Středomořského sociálního fóra, stejně tak moha lokálních a národních setkání jako třeba Tureckého, Liverpoolského a Bostonského sociálního fóra.

Světové sociální fórum definuje sebe sama a podstatu svého poslání v chartě obsahující základní principy. S ohledem na chartu je fórum otevřená platforma pro každého, kdo přispěje k výměně myšlenek, návrhů, zkušeností a vytvoření vnitřních vazeb nutných pro efektivní akci v demokratickém prostředí. Fórum má univerzální charakter. Odmítá proces globalizace sloužící zájmům nadnárodních společností. Snaží se sjednotit světové nevládní organizace, ale nepovažují se za jejich reprezentanta. Nikdo není autorizován jako reprezentant fóra. Organizace, které se účastní setkání fóra, mohou zcela svobodně prezentovat své názory. Fórum má pluralitní strukturu a je otevřeno vůči všem rozdílům při respektování svých základních principů; je to organizace, která není náboženská, netvoří statistiky, nemá vojenský charakter a není předpojatá. Fórum se staví proti všem formám represivní ekonomiky, represivním názorům na vývoj a historii a použití represe kteroukoli vládou. Staví se rovněž proti rasismu, sexismu a znečištění životního prostředí způsobenému kapitalistickou globalizací. Podporuje propojení organizací a sociálních hnutí na národní i mezinárodní úrovni za účelem snazšího dosažení svých cílů. Připouští členství jak na lokální, tak také na globální úrovni.

Kromě světového sociálního fóra existují ještě jiné antiglobalistické organizace. Jejich opoziční postoje se liší z hlediska rozsahu i obsahu. Hlavními hnutími jsou:

Mezinárodní fórum o globalizaci (IFG): Je to instituce vytvořená aktivisty, ekonomy, učenci a vědci, kteří analyzují a kritizují kulturní, sociální, politické a ekologické dopady ekonomické globalizace, provádí severo-jihní výzkum a snaží se dojít ke všeobecným závěrům. Fórum vzniklo v roce 1994. Organizace nejvíce kritizuje „volný obchod“ a „neoliberalismus“ nebo také instituce a dohody jako např. Světovou obchodní organizaci (WTO), Mezinárodní měnový fond (IMF) a Severoamerickou dohodu o volném obchodu (NAFTA). Fórum podporuje vytvoření ekonomik založených na větší míře rovnosti, demokracie a ekologie, které by se mohly stát alternativou k neoliberalismu nebo globalizaci. Ve svém hledání alternativ fórum zdůrazňuje skutečnou demokracii, podporu lokálních zájmů, ekologickou udržitelnost, společné kulturní dědictví, diverzitu, lidská práva, podnikání a život, zabezpečení potravinami, princip poctivosti a obezřetnosti. Kromě toho fórum tvrdí, že globalizační instituce (IMG, WTO, WB) prožívají krizi legitimacy.

People's Global Action (PGA): Je to organizace zformovaná antiglobalizačními hnutími ze všech kontinentů v únoru 1998 v Ženevě. Hnutí se definuje jako antikapitalistické a oponentní

vůči neoliberalismu. Dále se definuje ve svých dokumentech, manifestech a organizačních principech jako oponent vůči hegemonii kapitalismu, imperialismu, diskriminaci, rasismu a mezinárodnímu kapitálu. Ve svém rámci uplatňuje hnutí mnohem radikálnější přístup než jiné organizace.

CorpWatch (CW): Organizace byla ustavena v roce 1996 pod názvem Transatlantické centrum zdrojů a akce (TRAC) a potom v březnu 2001 převzala název Corp Watch. Organizace zaměřila svou pozornost na analýzy špatných pracovních podmínek ve firmě Nike ve Vietnamu a ve firmě Enron před jejím krachem a dále také na firmy profitující z válečných konfliktů. Organizace se definuje jako oponent globalizace v otázkách lidských práv, sociální spravedlnosti, ekologické udržitelnosti, míru, negativních ekonomických realizací, transparentnosti a odpovědnosti v podnikání.

Přátelé země (FE): Organizace ustavená v roce 1971 se většinou zabývá ekologickými problémy. Cíle organizace se týkají klimatických změn, recyklace, výstavby energeticky úsporných domů, organického zemědělství a ochrany přírody. Organizace se řídí hesly „zítřek je už dnes“, „každému spravedlivý podíl“ a „změňte pravidla pro lepší ekonomiku“. Ve svém rámci organizace oponuje podnikání a globalizaci pokud negativně ovlivňují životní prostředí.

4. Teorie mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod se zabývá zbožím, službami a platbami přelévajícími se mezi zeměmi a politickými opatřeními regulujícími tyto toky a jejich dopadem na bohatství národů. Ve stručnosti, mezinárodní obchod se zabývá fyzickou směnou zboží mezi zeměmi a problémy vyplývajícími z těchto transakcí; mezinárodní finance se zabývají politickými opatřeními regulujícími zahraniční trhy, stavem platební bilance.

Teorii mezinárodního obchodu můžeme akceptovat jako rozšíření ekonomické teorie za účelem pokrytí specifických problémů, které vyvstaly z mezinárodního obchodu.

Teorie mezinárodního obchodu byla poprvé akademicky prodiskutována Adamem Smithem v roce 1776 v jeho slavné knize známé pod zkráceným názvem Bohatství národů. Smith vysvětlil klasičtí tržní teorii a ukázal, že obchod přináší profit oběma zúčastněným stranám. Povaha oboustranného zisku vyličeného Smithem byla v rozporu s tehdy rozšířeným názorem. Až do Smithova vystoupení převládal v ekonomické teorii merkantilismus. Podle merkantilistů bylo možno „bohatství národů“ poměřovat drahými kovy jako zlato a stříbro a produkční kapacitou dané země. Proto každý národ touží po zisku co největšího množství zlata a export považuje za výhodný, ale import (mimo importu přírodních surovin) považuje za škodlivý. Obchod je tedy hra na vítěze a poražené. Smithovo vnímání absolutní výhody jako prvku přinášejícího oboustranný zisk má tedy značnou důležitost.

4.1. Smith a Ricardo: Klasický pohled

První vědecké kroky vedoucí k vytvoření teorie mezinárodního obchodu udělali Adam Smith (1776, *The Wealth of Nations: An Inquiry into the Nature and Causes*) a David Ricardo (1817, *On the Principles of Political Economy and Taxation*). Vycházeli z těchto předpokladů:

- *Reálný sektor a proměny peněz jsou nezávislé jeden na druhém (neutralita peněz).*
- *Všechny ceny (a zahraniční směnné kurzy) jsou elastické a určované v podmínkách dokonalé soutěže.*
- *Objem výrobních faktorů je konstantní a všechny faktory jsou plně využity (plná zaměstnanost).*
- *Produkční faktory jsou mobilní v rámci dané země, nikoli však mezi zeměmi.*
- *Technologická úroveň (tudíž produkční funkce) je stejná v rámci dané země, ale může se lišit mezinárodně.*
- *Vkus konzumentů je konstantní a není ovlivňován mezinárodním obchodem.*
- *Rozdělování důchodů je konstantní.*

- *Neexistují obchodní bariéry týkající se dopravy zboží, znalostí a komunikace.*

Smith se domnívá, že celkový objem bohatství ve světě není konstantní, zahraniční obchod může zvýšit bohatství obou obchodujících stran, ne pouze jedné. Světové bohatství narůstá cestou produktivního využívání světových zdrojů, dělby práce a specializace. Smith se pak pomocí výše uvedených předpokladů pokouší vysvětlit mezinárodní obchod na základě teorie absolutní výhody. Tvrdí, že země, která dokáže vyprodukovat větší výstupy s jednou jednotkou pracovní síly, získává absolutní výhodu při výrobě daného druhu zboží. Na příklad v obchodních vztazích mezi Tureckem a Německem bude užitečné pro obě strany, když se Turecko bude specializovat na produkci pšenice a Německo na produkci oceli, protože Německo vyprodukuje 1 jednotku pšenice s náklady 2,5 jednotek oceli. Oproti tomu Turecko dokáže vyprodukovat 1 jednotku pšenice s náklady 0,5 jednotky oceli. Tudiž mezinárodní obchod s cenou 1 jednotka pšenice = 1,5 jednotky oceli bude výhodný pro obě strany.

Klasická tržní teorie byla kritizována kvůli svým zjednodušeným předpokladům. Klasičtí ekonomové, přestože si byli vědomi významu produkčních faktorů, považovali přírodní zdroje za dar přírody a kapitál za akumulovanou práci. Klasická tržní teorie je tedy založena na pracovní teorii hodnoty a vylučuje jiné produkční faktory. Další kritik uvádí, že klasická teorie pokrývá ve své analýze pouze nabídku, nikoli však poptávku. Mimo to zanedbává technický rozvoj, mobilitu produkčních faktorů, produktovou diferenciaci a nedokonalou soutěž, což jsou pojmy pokryté dnešními teoriemi.

4.2. Neoklasické teorie obchodu

Neoklasičtí ekonomové namísto pracovní teorie hodnoty používají koncepci „nákladů příležitosti“, která obsahují ostatní faktory společně s prací a úspěšně tak revidují Ricardův model. Podle této nové teorie je produkce výsledkem součinnosti všech faktorů. Tudiž náklady, které se jeví být rubem produktivity, jsou tvořeny sumou zdrojů potřebných k produkci 1 jednotky zboží a lze je vykalkulovat sečtením peněžní hodnoty všech použitých produkčních faktorů. Náklady příležitosti daného zboží jsou pak rovny množství ušlé produkce jiného zboží na 1 jednotku prvního zboží.

Akceptujeme-li, že se do produkčního procesu zapojuje více než jeden faktor, nebudeme schopni udělat srovnání produktivity jednotlivých faktorů mezinárodním měřítkem, protože všechny faktory jsou v produkci používány simultánně. Je tedy nemožné měřit produktivitu jednoho faktoru abstrahováním od ostatních. Musíme tedy měřit společnou produktivitu všech faktorů. Jako výsledek se nám ukazuje, že mezinárodní specializace nemůže být určována porovnáváním produktivity jednotlivých faktorů. Teorie přidává oceňování typu: 1 jednotka pšenice = € 30 a 1 jednotka oceli = €10. Výsledkem je: 1 jednotka pšenice = 3 jednotky oceli, čímž je dosaženo nákladů příležitosti.

Neoklasická teorie analyzuje produkční kapacitu a náklady příležitosti pomocí transformační křivky a podmínky poptávky pomocí indiferentních křivek.

Na druhé straně, neoklasická teorie nedokáže vysvětlit domácí ceny v různých zemích. Tento defekt byl doladěn v příspěvcích Heckchera a Ohlina, známých jako Heckcher-Ohlinova teorie. Podle této teorie má země komparativní výhodu v produkci zboží v případě hojnosti potřebných výrobních faktorů. Z Heckscher-Ohlinova modelu známého také pod názvem Teorie vybavenosti výrobními faktory vycházejí Teorie vyrovnání cen faktorů, Teorie rozdělování důchodů a teorie Rybczynského.

Teorie vyrovnání cen faktorů tvrdí, že svobodný obchod vykazuje stejné výsledky na faktorových trzích, což srovnává ceny faktorů za podmínek dokonalé mezinárodní mobility faktorů, dokonce i za podmínek mobility nedokonalé. Především, jestliže Heckscher tvrdí, že ceny faktorů se srovnávají v podmínkách volného obchodu, potom Ohlin reviduje absolutní rovnost jakožto tendenci k rovnosti. Samuelson pak analyticky ověřil vyrovnávání faktorových cen v podmínkách volného obchodu.

Stolper a Samuelson oponovali Ricardově po dobu více než sto let všeobecně akceptované myšlence „volný obchod je prospěšný protekcionismus škodlivý pro každou zemi“ a prezentovali svou teorii zahraničního obchodu vztaženou k teorii rozdělování důchodů. Podle této teorie je volný obchod prospěšný pro faktory využívané intenzivně v exportním sektoru a protekcionismus je prospěšný pro faktory využívané v importně-substitučním sektoru. Jinými slovy, přestože ekonomika trpí protekcionismem, lidé pracující v importně-substitučním sektoru z toho mají prospěch. Stručně řečeno, volný obchod je výhodný pro hojně se vyskytující faktor dané země a protekcionismus pro faktor nedostatkový.

Rybczynského teorie odvozená z Heckscher-Ohlinovy teorie a která analyzuje produkčním výsledky změn v nabídce faktorů, uvádí, že v modelu dvou výrobků, dvou faktorů a plné zaměstnanosti zvýšení nabídky faktoru způsobí intenzivní zvýšení produkce zboží vyžadujícího tento faktor a produkce ostatního zboží vyžadujícího stejný faktor intenzivně klesá kvůli transferu faktorů mezi odvětvími.

Přestože neoklasická teorie uvádí termín náklad příležitosti a existující teorie Heckscher-Ohlinova, Stolper-Samuelsonova a Rybczynského ji doplňují, byla kritizována pro svou neúplnost. Nejdůležitější součástí kritiky je tzv. Leontiefův paradox.

Leontief vytvořil tabulku vstupů a výstupů, aby otestoval teorii vybavenosti výrobními faktory a vytvořením „balíků reprezentativních komodit“ v roce 1947 analyzoval data zahraničního obchodu USA. Nicméně, zjistil, že USA, které byly v té době kapitálově nejintenzivnější zemí ve světě, vyvázejí zboží s vysokým obsahem práce a dovážejí zboží s vysokým obsahem kapitálu. Tento výsledek dostal název Leontiefův paradox a způsobil zrození nové ekonomické literatury.

4.3. Alternativní teorie

Jako výsledek dalších debat o teorii vybavenosti výrobními faktory resultujícími z Leontiefova paradoxu, vznikla v době od 60. let celá řada dalších teorií snažících se vysvětlit podstatu mezinárodního obchodu.

Teorie kvalifikované práce: Autoři jako Keesing a Kenen poznamenávají, že mezinárodní obchod mezi průmyslovými zeměmi může být z větší části vysvětlen pomocí rozdílů v pracovní kvalifikaci. Podle této teorie země, které v některých sektorech ekonomiky oplývají vyškolenou nebo vysoce kvalifikovanou pracovní silou, se většinou specializují na produkci zboží vyžadující tyto vlastnosti. Na druhé straně, země s hojností nekvalifikované pracovní síly mají výhodu při produkci zboží, která nevyžaduje kvalifikovanou pracovní sílu.

Teorie technologických rozdílů: Tato teorie, která zdůrazňuje proces imitace, byla navržena Posnerem v roce 1961. Podle této teorie země, které dodají na trh nové zboží nebo nový výrobní postup, se stávají jeho prvním exportérem. Po nějaké době, po technologických transferech, imitacích nebo ukončení vlastnických práv a vypršení výhod vyplývajících z přírodních faktorů, zboží začne být produkováno jinými zeměmi, protože nízké náklady na pracovní sílu a výhody vyplývající z přírodních zdrojů jim umožňují produkovat s nižšími náklady. Tímto způsobem je pak zboží exportováno méně rozvinutými zeměmi. Původní inovátorská země toto zboží začne dovážet, protože jim není schopna konkurovat. Nejlepším příkladem je Velká Británie, kdysi největší vývozců textilu ve světě, která se stala čistě importérem textilního zboží.

Teorie cyklu životnosti produktu: Tato teorie, která zdůrazňuje proces standardizace, byla vytvořena Vernonem v roce 1966 a je vlastně obohacenou verzí teorie technologických rozdílů. Jak již bylo zmíněno v části zabývající se teoriemi přímých zahraničních investic, cyklus má 5 etap a inovátorská země, která uvede na trh nový produkt a standardizuje ho, stane se jeho importérem na konci páté etapy. Jinými slovy, teorie cyklu životnosti produktu se pokouší vysvětlit dynamiku komparativní výhody nového produktu a produkční proces, čímž se neodlišuje od statického pojetí vysvětlení komparativní výhody Heckscher-Ohlinova modelu.

Teorie podobnosti preferencí: Hypotéza vytvořená v roce 1961 švédským ekonomem Linderem se zabývá obchodem s nehomogenním průmyslovým zbožím. Podle tohoto názoru není obchod se zbožím závislý na produkčních nákladech, ale na podobnosti vkusu a preferencí spotřebitelů, tedy na podmínkách poptávky. Základním faktorem určujícím vkus a preference je hladina relativního příjmu.

Podle Lindera firmy v dané zemi produkují zboží požadované většinou obyvatelstva a mají tak velké tržní možnosti. Protože produkují za účelem pokrytí domácí poptávky, vyrábějí dané zboží zkušeně a efektivně; později zboží exportují do zemí s podobným vkusem a preferencemi nebo do zemí s podobnou hladinou příjmu obyvatelstva. Na druhé straně poptávka jednotlivců s nízkými nebo vysokými příjmy, kteří mají odlišný vkus a preference, je zásobována importem ze zemí s podobným vkusem. Podle tohoto názoru, známého rovněž pod názvem „překrývající se poptávka“, obchod s průmyslovým zbožím bude velmi intenzivní mezi zeměmi s podobnými preferencemi a příjmy obyvatelstva.

Linderova teorie není příliš podporována, protože nedokáže vysvětlit obchod s průmyslovým zbožím, které nemá svůj domácí trh, jinými slovy, je produkováno pouze pro export.

Teorie velkovýroby: V případě některých druhů zboží jsou výrobní náklady přímo závislé na objemu produkce. Jestliže se průměrné náklady snižují s objemem produkce, snižují se také náklady konkrétního zboží při zavedení velkovýroby.

V teorii vybavenosti výrobními faktory dominuje předpoklad stálých návratů k velkovýrobě. V případě zvýšeného návratu k velkovýrobě dojde k zisk přinášejícímu obchodu v případě, že obě strany jsou ve všech ohledech identické. To je další typ obchodu, který Heckscher-Ohlinova teorie neodkáže vysvětlit.

Velkovýroba, i přes nákladové zvýhodnění velkých podniků oproti malým, způsobuje vytvoření podmínek nedokonalé soutěže.

Teorie monopolistické konkurence: Ve skutečném životě nebývají výrobky, obzvláště průmyslové homogenní. To je v rozporu s předpoklady teorie vybavenosti výrobními faktory, protože výrobky se odlišují s ohledem na použité komponenty, použití, vzhled a neméně významná je také jejich značka.

Světový obchod je tradičně považován za směnu zboží produkovaného v nepříliš podobných nebo zcela odlišných sektorech. Nicméně, podstatou většiny obchodů je směna odlišných druhů zboží v rámci stejného sektoru. Říká se tomu intraindustriální obchod (obousměrný obchod). Teorie monopolistické konkurence vysvětluje obousměrný obchod s průmyslovým zbožím pomocí velkovýroby.

Myšlenka využití velkovýroby nutí firmy k produkci jednoho nebo několika druhů zboží namísto větší škály. Příčinou toho je ve skutečnosti možnost vzájemné substituce různých druhů zboží a snaha firem snížit náklady a uspět tak v mezinárodní konkurenci. Další intenzifikace produkce vede ke specializaci na několik málo druhů produktů, jsou používána výkonnější výrobní zařízení a velkovýroba je využívána stále více. Země tedy exportují jeden určitý typ produktu a importují všechny ostatní.

4.4. Nové teorie

Teorie označované jako nové jsou ve skutečnosti alternativními teoriemi samy o sobě. Novými teoriemi jsou ty, které přijímají koncepci velkovýroby, sítí, inovací a globální soutěže.

Náklady firmy mohou být snižovány dvěma způsoby. Protože roste velkovýroba, snižují se fixní náklady na jednotku produkce, což je podpořeno snížením variabilních nákladů (interní velkovýroba). Podle velikosti sektoru, v němž firma působí, budou klesat její náklady a narůstat šance najít kvalifikovanou pracovní sílu, která umožní kvalitní vstupy a poroste tak rovněž výměna zkušeností (externí velkovýroba).

Firmy svými inovacemi mohou zabránit tomu, aby se daná země omezovala pouze na určitou výrobu na základě vybavenosti výrobními faktory. Technologický pokrok a efekt usnadnění přímých zahraničních investic firem mají proměnlivý dopad na vybavenost výrobními faktory, protože znalosti byly rovněž zahrnuty mezi výrobní faktory. Vzájemné propojení umožňuje firmám internalizovat zkušenosti získané v procesu vzájemné výměny znalostí, dále pak bezprostřední zkušenosti, učení nápodobou a učení přímou zkušeností.

Globální konkurenceschopnost firmy je závislá nejen na místní vybavenosti výrobními faktory nebo na její vlastní struktuře, ale také na širším spektru proměnných zmiňovaných v rámci tzv. Porterova diamantu jako např. výrobní faktory, poptávka, příbuzné a souběžné sektory a také strategie, struktura a konkurenceschopnost firmy.

5. Regulování globalizace a internacionalizace

Akcelerace globalizace v období po druhé světové válce je výsledkem plánů ekonomů, podnikatelů a politiků, kteří rozeznali negativní dopady protekcionismu a slabou úroveň mezinárodní ekonomické integrace. Jejich snahy vyvrcholily svoláním Bretton-woodské konference a založením nejrůznějších institucí zaměřených na podporu růstu a vyřešení negativních dopadů globalizačního procesu. Těmito institucemi se staly Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj (World Bank-WB) a mezinárodní měnový fond (IMF). Poté byla podepsána Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) za účelem odstranění bariér mezinárodního obchodu. Jako výsledek Urugvajského kola rozhovorů (1984–1995) byla založena Světová obchodní organizace (WTO) za účelem řešení sporů a vytvoření standardní platformy pro mezinárodní obchod. Byla podepsána celá řada bilaterálních a multilaterálních dohod jako např. Maastrichtská smlouva a NAFTA, jejichž cílem je snížit cla a eliminovat obchodní bariéry.

Existují určité faktory, které akcelerují a rozšiřují okruh působnosti globalizace. Jsou to:

1. Velké mezinárodní organizace, které se snaží ovlivňovat a podle možnosti kontrolovat politický vývoj ve světě; např. OSN.
2. Mezinárodní paktů – dohody velkého rozsahu se zapojením mnoha zemí; např. Organizace severoatlantické smlouvy (NATO).
3. Nadnárodní ekonomická sdružení velkého rozsahu s velkým počtem členů; např. Evropská unie, Severoamerické sdružení, Černomořská ekonomická spolupráce.
4. Nadnárodní firmy, které působí ve více zemích a jsou centry podnikání, výroby a obchodu, bankami a korporacemi.
5. Určitá sociálně-politická hnutí nazývaná jako mezinárodní trendy, která mají hluboký dopad téměř na všechny kontinenty, země a jedince; např. etnický nacionalismus, fundamentalismus, feminismus, ekologická hnutí.

Ve světle tohoto vývoje a působících faktorů se objevují mezinárodní organizace a zesiluje integrace světa. Tyto instituce a dohody mají rozhodující význam, protože přímo řídí proces globalizace.

5.1. Mezinárodní organizace

Na národní úrovni sehrávají úlohu stabilizujících institucí sociální a finanční záchranné sítě. Na mezinárodní úrovni jsou to Světová obchodní organizace, Mezinárodní měnový fond, Basilejský výbor pro bankovní dohled, Světová banka, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a ostatní.

5.1.1. Mezinárodní měnový fond (IMF)

Mezinárodní měnový fond je mezinárodní organizace 185 členských zemí. Byl zřízen v roce 1944, aby podporoval mezinárodní měnovou spolupráci, stabilitu směnných kurzů a systematická kurzová opatření; aby pečoval ekonomický růst a vysokou úroveň zaměstnanosti; aby poskytoval přechodnou finanční pomoc zemím za účelem vylepšení platební bilance, což v praxi znamená regulaci globalizace na úrovni jednotlivé země.

Některé země vnímají globalizaci jako prospěšný proces, jako klíč k budoucímu světovému ekonomickému rozvoji, který je nevyhnutelný a nezvratný. Jiné na ni pohlížejí nepřátelsky nebo dokonce se strachem a domnívají se, že bude zvyšovat nerovnost v rámci národů i mezi nimi, ohrožovat zaměstnanost a životní úroveň a mařit společenský pokrok.

Globalizace nabízí rozsáhlé možnosti pro skutečně celosvětový rozvoj, který však není pokrokový stejnoměrně. Některé země se integrují do globální ekonomiky rychleji než ostatní. V zemích, které se byly schopny integrovat, vidíme rychlejší růst snižování chudoby. Navenek orientovaná politika transformace přináší dynamiku a větší prosperitu velké části východní Asie, která byla před 40 lety jednou z nejchudších oblastí světa. Spolu s růstem životní úrovně jde ruku v ruce pokrok demokracie a řešení problémů, jako např. životní prostředí a pracovní standardy. Tudiž, podle Mezinárodního měnového fondu, podporování tohoto trendu je nejlepším způsobem jak prosadit růst, rozvoj a snížení chudoby.

Na druhé straně, krize, které se objevily na trzích devadesátých let, evidentně ukázaly, že příležitosti nabízené globalizací nejsou bez rizik – rizika vyplývající z nestálosti pohybu kapitálu a rizika sociální, ekonomické a ekologické degradace vzniklé z chudoby. Tom však není důvodem pro zpětný chod celého procesu, ale pro zvážení nabízejících se politických změn vedoucích k vybudování silných ekonomik a k vytvoření silného světového finančního systému, který bude produkovat rychlejší růst a zajistí snížení chudoby. V tomto rámci Mezinárodní měnový fond radí jednotlivým zemím, aby uplatňovaly následující politická doporučení za účelem zefektivnění a využití procesu:

- Makroekonomická stabilita za účelem vytvoření správných podmínek pro investice a úspory.
- Navenek orientovaná politika prosazující výkonnost cestou zvýšení obchodu a investic.
- Strukturální reforma podporující konkurenci na domácím trhu.
- Silné instituce a efektivní vláda pečující o správnou kontrolu.
- Vzdělání, výchova, výzkum a vývoj podporující produktivitu.
- Správa zahraničního dluhu zajišťující adekvátní zdroje pro udržitelný rozvoj.

Kontrola a regulační proces ze strany Mezinárodního měnového fondu zahrnují stálý dozor (návštěvy za účelem sběru informací, rozhovory s vládami a představiteli centrálních bank a výroční zprávy), finanční pomoc (různé typy úvěrů) a technickou pomoc (personál centrály vyslaný na časově omezené mise, umístění expertů a/nebo stálých poradců na období od několika týdnů až do několika let, technické a diagnostické studie, výcvikové kurzy, semináře a workshopy a také „on-line“ rady a podpora).

5.1.2. Světová banka (WB)

Od svého počátku v roce 1944 Světová banka z původně malé instituce expandovala do rozměru pevně sdružené skupiny pěti rozvojových institucí. Posláním světové banky, původně Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD), jako instituce nápomocné poválečné rekonstrukci a rozvoji vyvíjelo až do dnešního mandátu pro celosvětové zmírnění chudoby vykonávaného ve spojení s přidruženou organizací – Mezinárodní asociací pro rozvoj.

Světová banka je zásadním zdrojem celosvětové finanční a technické pomoci rozvojovým zemím a skládá se ze dvou unikátních rozvojových institucí ve vlastnictví 185 členských zemí – Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD) a Mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA). Existují rovněž tři další instituce těsně spjaté se Světovou bankou, jmenovitě Mezinárodní finanční korporace (IFC), Multilaterální agentura pro investiční záruky (MIGA), Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID)). Každá instituce hraje jiným způsobem podpůrnou roli v celkové misi Světové banky zaměřené na globální omezení chudoby a zlepšení životní úrovně. IBRD se zaměřuje na střední příjem a kredibilitu chudých zemí, zatímco IDA na nejchudší světové země. Jako celek Světová banka poskytuje půjčky s nízkým úrokem, bezúročný kredit, granty rozvojovým zemím na vzdělání, zdravotnictví,

infrastrukturu, komunikace a mnoho jiných účelů a také poskytuje analýzy, rady a informace členským zemím. Zisk není cílem Světové banky.

Podle Světové banky nabízí globalizace neuvěřitelné možnosti. Nicméně vyloučení jedinců ze společnosti, zdrcující chudoba a poškozování životního prostředí jsou zdrojem nebezpečí. Nejvíce strádající lidé, ať už jsou to původní obyvatelé, ženy v rozvojových zemích, chudí venkované, Afričané a jejich děti, jsou ti, u nichž je třeba začít. Proto se Světová banka snaží vytvořit podmínky pro to, aby si každá země dokázala pomoci sama podněcováním kapitálu a politiky cestou využití nápadů a zkušeností, vytvářením podnikatelských příležitostí na trhu, podporou rozumné vlády a zaváděním antikorupčních opatření.

Vizí Světové banky je přispívat k všeobecné a udržitelné globalizaci, aby překonala chudobu a dosáhla růstu beroucího ohledy na životní prostředí, a vytvářet individuální příležitosti, dávat lidem naději a napomáhat mezinárodním projektům a dohodám týkajícím se obchodu, financí, zdravotnictví, chudoby, vzdělání klimatických změn tak, aby z nich měli užitek všichni, především však chudí hledající nové příležitosti. Tento proces zahrnuje vytváření fondů, půjček, grantů, poskytování analytických a poradenských služeb a budování kapacit.

5.1.3. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

Předchůdcem OECD byla Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC). OEEC vznikla v roce 1947, aby spravovala americkou a kanadskou pomoc v rámci Marshallova plánu na rekonstrukci Evropy po druhé světové válce. Její centrála byla zřízena v Paříži v roce 1949.

OECD převzala roli OEEC v roce 1961. Jejím posláním od té doby je:

- Podporovat udržitelný ekonomický růst.
- Prosazovat zaměstnanost.
- Zvyšovat životní úroveň.
- Udržovat finanční stabilitu.
- Napomáhat ekonomickému rozvoji jiných zemí.
- Přispívat k růstu světového obchodu.

Aby přispěla k rozvoji světové ekonomiky, OECD nezůstala zaměřena pouze na 30 svých členů shodně se hlásících k demokracii a tržnímu hospodářství, ale progresivně rozšířila svůj záběr na rostoucí počet dalších zemí. Nyní sdílí své odborné znalosti a nahromaděné zkušenosti s více než 70 rozvíjejícími se a nově vzniklými tržními ekonomikami.

Pohled OECD na globalizaci nejlépe dokládá myšlenka z projevu australského ministra financí Petera Costella na Výročním summitu OECD v roce 2000: „Nestojí před námi volba typu zastavit nebo nezastavit globalizaci. Naší volbou je řídit tento proces a řídit ho ve prospěch našich občanů.“ V tomto kontextu lze říci, že OECD pohlíží na globalizaci jako na nezvratný proces a snaží se ho pouze regulovat a řídit.

5.1.4. Světová obchodní organizace (WTO)

Světová obchodní organizace má 151 členů vykazujících přes 97 % světového obchodu a je to jediná globální mezinárodní organizace zabývající se pravidly obchodu mezi národy a působící jako hlavní katalyzátor procesu globalizace. Existuje na bázi dohod dojednaných a podepsaných většinou zemí účastnících se světového obchodu a ratifikovaných jejich parlamenty.

V současnosti existují dohody WTO týkající se zboží, služeb a práva intelektuálního vlastnictví. GATT je v podstatě příručkou obsahující principy obchodování se zbožím. WTO rovněž poskytuje služby v oblasti urovnávání sporů a vyhodnocování hospodářské politiky. Organizace plní tyto hlavní funkce:

- Správa obchodních dohod.
- Fórum pro obchodní vyjednávání.
- Urovnávání obchodních sporů.

- Vyhodnocování obchodní politiky členských zemí.
- Pomoc rozvojovým zemím v záležitostech obchodní politiky pomocí technické podpory a odborného školení.
- Spolupráce s jinými mezinárodními organizacemi.

Hlavními cíli organizace jsou prosazovat volnější trh, soutěž na fair základech a povzbuzovat vývoj a ekonomické reformy. WTO je rovněž jedním z hlavních přispěvatelů k procesu ekonomické globalizace.

5.1.5. Organizace spojených národů (OSN, UN)

Další organizací regulující globalizaci je OSN. Její kořeny sahají až do časů Mezinárodní telekomunikační unie (1865). Termín „Spojené národy“, vymyšlený americkým prezidentem F. D. Rooseveltem, byl poprvé použit „Deklarací spojených národů“ z 1. ledna 1942. Dnes má OSN 192 členských zemí.

V OSN se koncentruje úsilí o řešení problémů, které vyvstaly před lidstvem. Této usilovné práce se účastní více než 30 přidružených organizací patřících do systému Spojených národů. Den za dnem pracují OSN a skupina jeho organizací na prosazování respektu k lidským právům, na ochraně životního prostředí, na boji proti nemocem a redukci chudoby. Více než 70 % činnosti OSN, což je jeden z hlavních mandátů organizace, je zaměřeno na prosazování vyšší životní úrovně, plné zaměstnanosti a podmínek ekonomického a sociálního pokroku a rozvoje. K dosažení výše uvedených cílů jsou používány následující nástroje:

- Umožňování volného přístupu na trhy pro zboží vyrobené v chudých zemích.
- Implementace programu oddlužení, včetně odpuštění všech oficiálních dluhů silně zadluženým chudým zemím – na oplátku za výrazné úsilí o snížení chudoby.
- Poskytování štedřejší rozvojovou pomoc.
- Spolupráce s farmaceutickými firmami a jinými partnery na vývoji účinné a cenově únosné vakcíny proti viru HIV.
- Vytváření speciálních zásob potravin na pomoc Africe.

5.2. Mezinárodní integrační seskupení

Jde o mezinárodní integrační seskupení prosazující mezinárodní obchod jako významný prostředek globalizace. Nejznámějším z nich je Evropská unie, která vytváří integraci spolu s dohodami o území volného trhu. Existují také další dohody napomáhající ke zvýšení intenzity mezinárodního obchodu. Tyto druhy integrace, ať už se jedná o dohody o volném trhu nebo integrační seskupení, prosazují globalizační proces cestou zvyšování objemu obchodu, směnou zboží, služeb, pracovní síly a následně také kultur.

5.2.1. Evropská unie (EU)

Od chvíle svého založení 6 členskými zeměmi v roce 1951 (Evropské sdružení uhlí a oceli) EU postupně ustanovila společný trh, společnou politiku, jednotný trh a posléze i měnovou unii. Dnes má EU 27 členů a je aktivní v širokém politickém spektru, což se týká oblastí ekonomické, sociální, regulační a finanční. Její činnost je jednoznačně prospěšná všem členským zemím. Patří sem:

- Politika solidarity (známá také jako kohezivní politika) v regionálních, zemědělských a sociálních otázkách.
- Politika inovace, která přináší současné technologie do oblastí jako např. ochrana životního prostředí, výzkum a vývoj a energetika.

Posláním Evropy v 21. století je:

- Zajistit mír, prosperitu a stabilitu svým občanům.
- Překonat kontinentální rozdíly.
- Zajistit svým obyvatelům bezpečný život.
- Prosazovat vyrovnanost ekonomického a sociálního vývoje.
- Přijmout výzvy globalizace a zachovat diversitu národů Evropy.

- Pozdvihnout hodnoty sdílené Evropany, jako např. udržitelný rozvoj a zdravé životní prostředí, respekt k lidským právům a sociálně tržní hospodářství.

Jako regionální integrační seskupení má EU náskok před dohodami a sdruženími v oblasti volného trhu. Není tudíž pouhým katalyzátorem globalizace, ale globalizace samotná našla své vyjádření ve všech oblastech evropské integrace. Tato integrace bude pokračovat na základě společné úvahy členských zemí a v jejich nejlepším zájmu v tradičním evropském rámci (obchod, globalizace, jednotný trh, regionální a sociální rozvoj, výzkum a vývoj, opatření na podporu růstu, zaměstnanosti a mnohá další).

5.2.2. Asijsko-pacifická ekonomická spolupráce (APEC)

Od svého založení v roce 1989 se region APEC konzistentně proměňoval v jednu z ekonomicky nejdynamičtějších částí světa. Dnes má APEC 21 členů. APEC je činný ve třech hlavních oblastech, aby naplnil tzv. Bogorské cíle, které mu ukládají vytvoření Asijsko-pacifické zóny volného obchodu a investic – v roce 2010 pro rozvinuté ekonomiky a v roce 2020 pro ekonomiky rozvojové. APEC se zaměřuje tři klíčové oblasti známé jako „Tři pilíře APECu“:

- Liberalizace obchodu a investic (redukuje, případně odstraňuje cla a jiné typy bariér).
- Podpora podnikání (redukce nákladů obchodních transakcí, zlepšený přístup k obchodním informacím a vytyčení politické a obchodní strategie napomáhající růstu a vytvoření volného a otevřeného trhu).
- Ekonomická a technická spolupráce (zajišťuje vzdělávání a spolupráci za účelem vytvoření kapacit ve všech členských ekonomikách APEC).

Výsledky tří výše uvedených oblastí umožňují členským zemím APEC posílit jejich ekonomiku cestou společného využívání zdrojů regionu, což umožní dosažení vyšší výkonnosti.

APEC, jakožto integrace podporující obchod, je jedním z uznávaných integračních seskupení prosazujících globalizaci.

5.2.3. Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA)

Jedná se o severoamerický obchodní blok vytvořený na základě NAFTAy a jejich dvou doplňků – Severoamerické dohody o environmentální spolupráci (NAAEC) a Severoamerické dohody o spolupráci na pracovním trhu (NAALC), jehož členy jsou Kanada, Mexiko a USA. Dohoda vstoupila v platnost 1. ledna 1994 (Mexiko ji začalo plně uplatňovat v roce 2008) a zůstala největším obchodním blokem ve světě ve smyslu objemu HDP svých členů.

NAFTA vznikla rozšířením dřívější Kanadsko-americké dohody o volném obchodu z roku 1988. NAFTA eliminovala většinu cel na výrobky obchodované mezi USA, Kanadou a Mexikem a postupně během 15 let zredukovala i jiná cla. Restrikce byly odstraněny v mnoha oblastech včetně motorových vozidel, počítačů, textilu a zemědělských produktů. Dohoda rovněž ochraňuje práva duševního vlastnictví (patenty, copyright a obchodní značky) a nastiňuje odstranění restrikcí v rámci tří členských zemí. Dohoda je ve své podstatě trilaterální; podmínky jsou uplatňovány vůči všem stranám stejně a smluvní výhrady, redukce cel a časový horizont jejich odstranění, rovněž tak ochrana vybraných průmyslových odvětví jsou projednávány na bilaterální bázi. Opatření týkající se ochrany zaměstnanců a životního prostředí byly přidány později jako výsledek dodatečných dohod podepsaných v roce 1992.

5.2.4. Evropské sdružení volného obchodu (EFTA)

EFTA je mezivládní organizace vytvořená na prosazení volného obchodu a ekonomické integrace svých čtyř členů: Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Sdružení se řídí Úmluvou EFTA; EFTA má celosvětovou síť dohod o partnerství a volném obchodu a její částí je rovněž Dohoda o evropském hospodářském prostoru (EEA).

Úmluva EFTA byla vytvořena v roce 1960, aby nastavila podmínky pro liberalizaci obchodu se zbožím mezi členskými zeměmi, a poté byla doplněna v roce 2001 (Vaduzská úmluva).

Celosvětová síť volného obchodu a partnerských dohod organizace EFTA, skládající se z EFTA, EEA, Dohody o volném trhu a Společné deklarace o spolupráci společně s pokračujícími a potenciálními dohodami o volném, tak vytváří největší světové propojení partnerů v oblasti volného trhu zajišťující přístup k trhům s cca 440 miliony spotřebitelů.

Evropský hospodářský prostor, který vstoupil v platnost 1. ledna 1994, spojuje 27 členů Evropské unie a tři země EFTA – Island, Lichtenštejnsko a Norsko – do jednotného vnitřního trhu označovaného jako „Vnitřní trh“. Dohoda o Evropském hospodářském prostoru počítá s uplatněním legislativy EU pokrývající 4 základní svobody – svobodu pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu – ve všech 30 signatářských zemích. Navíc, dohoda pokrývá spolupráci v dalších důležitých oblastech jako např. výzkum a vývoj, vzdělání, sociální politika, životní prostředí, ochrana spotřebitelů, turistický ruch a kultura, což je všeobecně známo pod názvem „paralelní a horizontální“ politika. Dohoda zaručuje rovná práva a povinnosti v rámci vnitřního trhu pro všechny občany a ekonomické subjekty v Evropském hospodářském prostoru.

5.2.5. Ostatní integrační seskupení

Dohoda o volném obchodu (AFTA) zemí ASEAN byla podepsána v Bangkoku v roce 1967 pěti původními členskými zeměmi, jmenovitě Indonésií, Malajsií, Filipínami, Singapurem a Thajskem. Poté se připojily také Brunei Darussalam, Vietnam, Laos, Myanmar a Kambodža.

Deklarace ASEAN vyhláší tyto hlavní cíle:

- Akcelarovat ekonomický růst, sociální pokrok a kulturní vývoj v regionu.
- Prosazovat mír a stabilitu v regionu cestou respektování spravedlnosti a vlády práva ve vztazích mezi zeměmi; věrnost principům Charty OSN.

Středoevropská dohoda o volném obchodu (CEFTA) je jiným typem dohody existujícím mezi zeměmi střední a jihovýchodní Evropy. Byla původně podepsána v roce 1992 Polskem, Maďarskem, Českou republikou a Slovenskou republikou a vstoupila v platnost v roce 1994. Smluvními stranami CEFTA dnes jsou: Albánie, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Makedonie, Moldavsko, Černá Hora, Srbsko a Kosovo. Dřívější smluvní strany, které od smlouvy odstoupily z důvodů svého členství v EU, jsou Bulharsko, Česká republika, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

Ve světě existuje velké množství mezinárodních integračních seskupení a dohod o volném obchodu.¹ Většina z nich působí ve prospěch volnějšího obchodu a tudíž ekonomické globalizace.

6. Budoucnost: Quo vadis?

I přes veškerá mírové snahy se po ukončení druhé světové války dostal svět do fáze války studené. Podstatou tohoto sváru, který zasáhl celý svět, byly dvě protikladné společenské struktury – kapitalismus a komunismus. Dokonce i země, které nechtěly patřit ani do jednoho z obou bloků, byly zasaženy tímto rozdělením a ve svém vlastním zájmu musely s oběma bloky určitým způsobem spolupracovat.

Ať už kapitalismus nebo komunismus, oba bloky se vyvíjely různými směry v souladu se svými idejemi a cíli. Kapitalismus se vyvinul na základě akceptace materiálního úspěchu a bohatství jako všeobecného měřítka a materiálního uspokojení člověka jako hlavního motivu. Nakonec byl úspěšný, ale materiální úspěch nebyl sdílen veškerou veřejností. Neúspěšní jedinci toužili po záchraně, měli pocit deprese a toho, že je společnost ponechala stranou. Lidé postižení touto depresí se orientovali na jiné cíle. Na druhé straně merkantilistické vnímání

¹ For the list of free trade agreements please refer to [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_free_trade_agreements].

státu, které bere stát jako základnu a akceptuje plnou odposvědnost státu za zbytek společnosti s cílem znovunabytí rovnosti pro přehlížené jedince. Veřejnost, utlačovaná mocí státu a neschopná dosáhnout slibovaného ráje, nakonec rezignovala na ideály a akčnost komunismu. Proto po uplynutí více než půl století oba způsoby ekonomického nazírání na svět a jim odpovídající soudržné politické systémy rozeznaly nutnost změn.

Přestože globalizace tvoří důležitou část těchto změn, neexistuje všeobecná shoda o její definici jakožto konceptu a jejích dopadů. Veřejný mínění o globalizaci je polarizováno vzhledem k výhodám a nevýhodám tohoto procesu. Globalizace je buď vnímána jako lék na všechny problémy, nebo naopak jako jejich příčina.

Globalizace není ani magickým lékem na problémy národních ekonomik ani spiknutí za účelem vykořisťování dělníků nebo vyloupení životního prostředí megakorporacemi. Globalizace neznamená ani návrat kolonialismu ani nástup světové vlády. Globalizace jednoduše znamená expanzi řady možných ekonomických aktivit na nejzákladnější úrovni. Aktivita jako nákup, prodej, produkce, vypůjčování a půjčování, které byly dříve omezeny geografickými, technologickými nebo právními bariérami, se staly více praktickými. Hledání a třídění dalších možností, které před námi otevřela globalizace, bude vyžadovat velké množství úsilí, flexibility a změn, protože globalizace ztělesňuje nezměrnou řadu báječných nových ekonomických příležitostí.

Globalizace zasáhne pozitivně i negativně každou zemi a každého jedince. Zatímco pozitivní dopady neznamenají hrozbu a budou všemi toužebně očekávány, všechny negativní dopady se stanou ideovou platformou pro antiglobalizační hnutí. Základní téma antiglobalizačního hnutí je postaveno na předpokladu, že negativní dopady zasáhnou nejdříve nestabilní, slabé a chudé země a jedince a poté celé lidstvo. Svět by se tedy měl zamyslet nad hrozbami, které globalizace vytváří a pokusit se řídit celý proces. Je zřejmé, že nejdůležitější roli v tomto úsilí budou hrát mezinárodní instituce.

Je-li budoucnost globalizace analyzována na základě statistik a prodejů na světových trzích, pak rozvíjející se země BRICS (Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jižní Afrika) mají nejrychleji rostoucí trhy informačních a komunikačních technologií (ICT) ve světě a rozvoj těchto zemí má dopad na region OECD. Mezi lety 2000 a 2005 vzrostly výdaje na ICT technologie ze 114 na 277 miliard USD a průměrný roční růst byl 19 %. Mezi lety 2000 a 2006 byl světový roční růst výdajů za ICT 5,6 %, v regionu OECD dokonce jen 4,2 % a podíl OECD na světovém trhu klesl z 89 % na 83 %.

Největší růst výdajů za ICT byl zaznamenán v rozvíjejících se zemích mimo region OECD. ICT výdaje Číny, které dosáhly ročního růstu 22 %, se nominálně odhadují na 118 miliard USD v roce 2005. Kromě Číny dosáhlo největšího růstu mezi lety 2000 a 2005 dalších 9 zemí mimo OECD jako např. Rusko (ročně 25 %) a Indie (ročně 23 %). Do druhé skupiny zemí s vysokým růstem pak patří Indonésie, Jižní Afrika a východoevropští členové OECD.

Za těchto okolností lze říci, že poptávka po ICT v rozvíjejících se zemích jako je Čína bude pokračovat, jejich následná integrace světové ekonomiky se bude zvyšovat a globalizace jako taková nabere na intenzitě.

Na druhé straně je třeba uvést, že podle statistik roku 2000 průměrný Američan spotřebuje 2,1krát více energie než Němec, 12,1krát více než Kolumbijec, 28,9krát více než Ind, 127krát více než Haitan a 395krát více než Etiopan. Tato čísla zdůrazňují nerovnost lidmi a tato nerovnost má podstatný význam pro budoucnost globalizace a životního prostředí.

Odlišnost v příjmech pomáhá vysvětlit polarizaci ve světě mezi oblastmi míru a oblastmi chaosu. Bohaté oblasti si užívají ekonomického růstu a republikánského pořádku založeného na liberální toleranci a technologických inovacích, které nahradí přirozené použití kapitálu. Naše éra je v tomto směru optimální a největší část příjmů je rozdělována v prosperujících zemích. Na druhé ve středněpříjmových a nízkopříjmových oblastech, zejména Afriky, Středního východu, ve střední Asii, Rusku a některých částí východní Asie, výkonnost státní moci stagnuje nebo dokonce eroduje. Lidem žijícím v těchto zemích se nedostává základních

potřeb a ve stejném okamžiku vidí v televizi, pokud ne přímo před vlastními okny, člověka řídícího luxusní Mercedes.

Nové informační technologie produkují nástroje ohrožující společenskou stabilitu a vytvářejí skupinu nezaměstnaných a rozezlených mladých lidí, kteří se pak dokonce stávají hrozbou pro stabilitu prosperující zóny. Ekonomický růst v chudých zemích má často za následek drancování přírodních zdrojů a tudíž ohrožuje potenciál budoucího růstu. Více a více lidí pohlíží na migraci do prosperující zóny jako na jedinou cestu k záchraně. Význam „chybějícího střed“ spočívá částečně v tom, že tři čtvrtiny světové populace třetího světa se musí dostat do prvního světa, aby zvýšily své příjmy. Mezi těmito dvěma už nezbývá příliš mnoho „prostředního světa“, do něhož by mohli migrovat a v každém případě průměrný příjem v tomto prostředním světě je čtyřikrát vyšší než příjem ve světě třetím, ale příjem v prvním světě je vyšší devětkrát.

Závěrem lze odpovědět na otázku, zda globalizační proces vytvoří bohatší svět pro všechny nebo zda se ve světě prohloubí rozdíly mezi zeměmi, a tudíž samotný proces vyvolá neklid. Dobré řízení procesu zvýší šance na uplatnění prvního scénáře, zatímco ignorance a odkládání řešení problémů zvýší rizika uplatnění druhého scénáře.

ODKAZY

- [<http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/showReport.do?method=showReport>], (Accessed 08.02.2008).
- [<http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/img/productlifecycle.gif>], (Accessed 04.02.2008).
- Aggarwal, Raj, Colm Kearney and Jenny Berrill, "Defining and Classifying MNCs in International Business: Implications for Research Design and Strategy" [Available at http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=900522], (Accessed 15.03.2008).
- Atkearney (2004) "FDI Confidence Index" *The Global Business Policy Council*, Vol. 7, [Available at http://www.atkearney.com/shared_res/pdf/FDICIOct_2004_S.pdf], (Accessed 04.02.2008).
- Atkearney (2005) "FDI Confidence Index" *The Global Business Policy Council*, Vol. 8, [Available at http://www.atkearney.com/shared_res/pdf/FDICI_2005.pdf], (Accessed 04.02.2008).
- Atkearney (2007) "FDI Confidence Index" *The Global Business Policy Council*, [Available at http://www.atkearney.com/shared_res/FDICI_2007.pdf], (Accessed 04.02.2008).
- Balcı, Ali (2006), "Roland Robertson, Küreselleşme ve Kültür" *Bilgi*, 12, 1, p. 25-36, [Available at www.uli.sakarya.edu.tr/ali/robertson.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- Bayraktutan, Yusuf (2003), "Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri" *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, p. 175-186.
- CapGemini and Merrill Lynch (2007), "World Wealth Report" [Available at <http://www.mlbs.ch/en2/aboutus/files/WWR07.pdf>], (Accessed 16.03.2008).
- China Development Gateway (2007), "WB President: Globalization Must Benefit the World's Poor", October 12, [Available at http://en.chinagate.com.cn/news/2007-10/12/content_9039069.htm], (Accessed 16.03.2008).
- Demirel, Onur (2006), "Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyümeye Etkileri ve Türkiye Uygulaması" Master's Thesis, Department of Economics, Süleyman Demirel University, Isparta, Turkey.
- DPT (2000), "Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu" DPT: 2544 – ÖİK: 560, Ankara, [Available at <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- Eken, Hurigül, "Küreselleşme ve Ulus Devlet" [Available at http://www.sosyabil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CHurig%C3%BCI%20EKEN%5CEKEN,%20Hurig%C3%BCI.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- Eroğul, Cem (1996), "Ulus-Devlet ve Küreselleşme" ed. Işık Kansu *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, [Available at <http://www.politics.ankara.edu.tr/dosyalar/1996-15.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- Foreign Agricultural Service "North American Free Trade Agreement (NAFTA)" United States Department of Agriculture, [Available at <http://www.fas.usda.gov/itp/Policy/NAFTA/nafta.asp>], (Accessed 16.03.2008).
- Freeman, Richard B. (2006), "People Flows in Globalization" *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 20, No. 2, Spring, p. 145-170.
- GenBilim, "Küreselleşme Paradoksu", [Available at <http://www.genbilim.com/content/view/3922/89>], (Accessed 15.03.2008).
- Güldiken, Nevzat and Mehmet Aslan (2006), "Küreselleşme ve Ulusallığın Diyalektik Etkileşimi I" *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, p. 183-190.
- Houston Institute for Culture "Americanization" [Available at <http://www.houstonculture.org/global/amer.html>], (Accessed 15.03.2008).
- Houston Institute for Culture "Globalization" [Available at <http://www.houstonculture.org/global/index.html>], (Accessed 15.03.2008).
- IMF (2000) "Globalization: Threat or Opportunity" [Available at <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Khondker, Habibul H. (2004) "Glocalization as Globalization: Evolution of a Sociological Concept" *Bangladesh e-Journal of Sociology*, Vol. 1, No. 2, p. 1-9.
- Kuzey Yıldızı Etüt Merkezi, [Available at www.kuzeyyildizietut.net/downloads.php?cat_id=8&download_id=163], (Accessed 15.03.2008).
- Lopez-Claros, Augusto, Michael E. Porter, Xavier Sala-i Martin and Klaus Schwab (2006), "Global Competitiveness Report 2006/2007" World Economic Forum.
- Mubazi, John "International Trade Theory" [Available at <http://fema.ac.ug/PDF/INTERNATIONALTRADETHEORY.pdf>], (Accessed 16.03.2008).
- Najam, Adil, David Runnalls and Mark Halle (2007) "Environment and Globalization: Five Propositions" *International Institute for Sustainable Development*, Canada.
- OECD Observer (2000), "Shaping Globalization: The Annual OECD Summit", OECD Ministerial Council, 26-27 June, [Available at <http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/401>], (Accessed 16.03.2008).
- OECD, "Bilim, Teknik ve Endüstri: OECD'nin 2003 Skor Levhası" [Available at <http://www.oecd.org/dataoecd/57/54/31429937.pdf>], (Accessed 15.03.2008).

- OECD, "OECD Bilim, Teknoloji ve Sanayi: 2006 Yılı Tahmin Raporu" [Available at <http://www.oecd.org/dataoecd/40/44/37686388.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- OECD, "OECD Bilim, Teknoloji ve Sanayi: 2007 Skor Tahtası" [Available at <http://www.oecd.org/dataoecd/63/0/39527286.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- OECD, "OECD Bilişim Teknolojisi Tahmin Raporu: 2006" [Available at <http://www.oecd.org/dataoecd/15/30/37826938.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- OECD, "OECD İletişim Görünüm Raporu 2007" [Available at <http://www.oecd.org/dataoecd/12/19/38989873.pdf>], (Accessed 15.03.2008).
- Official Web Site of Asia-Pacific Economic Co-Operation, [Available at <http://www.apec.org/>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of Association of South-East Asia Nations, Available at <http://www.aseansec.org/12025.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of CorpWatch, [Available at <http://www.corpwatch.org/index.php>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of European Free Trade Association, [Available at <http://www.efta.int/>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of European Union, [Available at <http://europa.eu/>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of Friends of the Earth, [Available at <http://www.foe.co.uk/>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of International Forum on Globalization, [Available at <http://www.ifg.org/about.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of International Monetary Fund, [Available at <http://www.imf.org/external/index.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of International Organization for Migration, [Available at <http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/3>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of Organization for Economic Co-Operation and Development, [Available at http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of Peoples' Global Action, [Available at <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/index.html>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of World Bank, [Available at <http://www.worldbank.org/>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of World Economic Forum, [Available at <http://www.weforum.org/en/index.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of World Social Forum, [Available at <http://dev.wsf2008.net/eng/home>], (Accessed 16.03.2008).
- Official Web Site of World Trade Organization, [Available at <http://www.wto.org/>], (Accessed 16.03.2008).
- Oksay, Suna, "Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi" [Available at <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/cokulussayi8.doc>], (Accessed 15.03.2008).
- Porter, Michael E., Xavier Sala-i Martin and Klaus Schwab (2007), "Global Competitiveness Report 2007/2008" World Economic Forum.
- Product Life Cycle Theory, [Available at <http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/img/productlifecycle.gif>], (Accessed 04.02.2008).
- Ritzer, George "Theorizing the Globalization of Culture", [Available at http://www.pineforge.com/upm-data/13651_Chapter_6_Theorizing_Glocalization_and_Globalization.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- Schularick, Moritz (2006), "A Tale of Two 'Globalizations': Capital Flows From Rich to Poor in Two Eras of Global Finance" *International Journal of Finance and Economics*, 11, p. 339-354.
- Seyidoğlu, Halil (1999), *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama*, Güzem Yayınları, 13. Baskı, İstanbul.
- Storper, Michael (1999), "Globalization and Knowledge Flows: An Industrial Geographer's Perspective" [Available at <http://www.lse.ac.uk/collections/geographyAndEnvironment/whosWho/profiles/storper/pdf/GlobKnowledgeFlows.pdf>], (Accessed 16.03.2008).
- Sutcliffe, Bob (2003), "A more or less unequal world? World Income Distribution in the 20th Century" Political Economy Research Institute, University of Massachusetts Amherst, [Available at http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/working_papers/working_papers_51-100/WP54.pdf], (Accessed 16.03.2008).
- Tağraf, Hasan (2002), "Küreselleşme Süreci ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi" *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, p. 33-47.
- Taylor, Timothy (2003), "The Truth About Globalization" [Available at http://findarticles.com/p/articles/mi_m0377/is_2002_Spring/ai_84557327/print], (Accessed 16.03.2008).
- UN (2007), "The Millennium Development Goals Report 2007" United Nations, New York, , [Available at <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/mdg2007.pdf>], (Accessed 16.03.2008).

- UNCTAD (1999), "World Investment Report 1999, Foreign Direct Investment and the Challenge of Development", United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, [Available at http://www.unctad.org/en/docs/wir1999_en.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- UNCTAD (2004), "World Investment Report 2004, The Shift towards Services", United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, [Available at http://www.unctad.org/en/docs/wir2004_en.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- UNCTAD (2007), "World Investment Report 2007, Transnational Corporations, Extractive Industries and Development", United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, [Available at http://www.unctad.org/en/docs/wir2007_en.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- UNDP (2007), "Human Development Report 2007/2008, Fighting Climate Change: Human Solidarity in a Divided World", United Nations Development Programme, New York, [Available at http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_en_complete.pdf], (Accessed 16.03.2008).
- United Nations Cyberschoolbus "Globalization" [Available at <http://www.un.org/cyberschoolbus/briefing/globalization/index.htm>], (Accessed 16.03.2008).
- Wikipedi, Özgür Ansiklopedi, "Küreselleşme" [Available at <http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCreselle%C5%9Fme>], (Accessed 15.03.2008).
- Wade, Robert H. (2001), "Is Globalization Making World Income Distribution More Equal?" Development Studies Institute, London School of Economics and Political Science, [Available at <http://www.lse.ac.uk/collections/DESTIN/pdf/WP10.pdf>], (Accessed 16.03.2008).
- WEF (2006), "World Competitiveness Report, 2006/2007", World Economic Forum.
- WEF (2007), "World Competitiveness Report, 2007/2008", World Economic Forum.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, "Globalization" [Available at <http://en.wikipedia.org/wiki/Globalisation>], (Accessed 15.03.2008).
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, "List of Free Trade Agreements" [Available at http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_free_trade_agreements], (Accessed 15.03.2008).
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, "North Atlantic Free Trade Agreement" [Available at http://en.wikipedia.org/wiki/North_American_Free_Trade_Agreement], (Available at 15.03.2008).
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, "Washington Consensus" [Available at http://en.wikipedia.org/wiki/Washington_consensus], (Accessed 15.03.2008).
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, "World Social Forum" [Available at http://en.wikipedia.org/wiki/World_Social_Forum], (Accessed 15.03.2008).
- World Bank (1978), "World Development Report 1978", Washington D.C. [Available at http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2000/12/13/000178830_98101903334595/Rendered/PDF/multi_page.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- World Bank (2007), "World Development Report 2007, Development and the Next Generation", Washington D.C. [Available at http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2006/09/13/000112742_20060913111024/Rendered/PDF/359990WDR0complete.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- World Bank (2008), "Global Economic Prospects 2008, Technology Diffusion in the Developing World" Washington D.C. [Available at <http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2008/Resources/complete-report.pdf>], (Accessed 16.03.2008).
- World Bank (2008), "World Development Report 2008, Agriculture for Development", Washington D.C. [Available at http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2008/Resources/WDR_00_book.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- World Trade Organization (2006), "International Trade Statistics 2006" Geneva, [Available at http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2006_e/its2006_e.pdf], (Accessed 15.03.2008).
- Yaman, Süleyman (2001), "Küreselleşmenin Tarihi Gelişimi" [Available at <http://w3.gazi.edu.tr/web/syaman/kuresellesme2.htm>], (Accessed 15.03.2008).
- [<http://foustat.nifustep.no/nifu/?language=en>], (Accessed 13.03.2008).
- [<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/255>], (Accessed 10.02.2008).